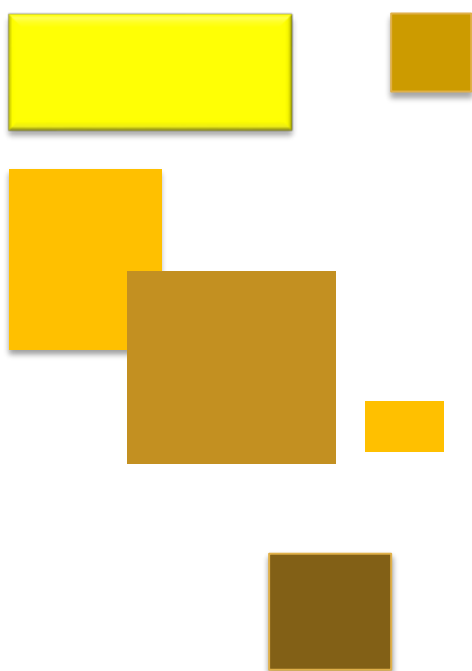

Orzeczenia lekarzy orzeczników ZUS o niezdolności do pracy wydane w 2020 roku

DEPARTAMENT STATYSTYKI I PROGNOZ AKTUARIALNYCH

Warszawa 2021

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Opracował: Andrzej Kania

Wydział Badań Statystycznych

Akceptowała: Hanna Zalewska

Dyrektor Departamentu

Statystyki i Prognoz Aktuarialnych

www.zus.pl

www.psz.zus.pl

SPIS TREŚCI

	str.
Wprowadzenie	5
1. Orzecznictwo lekarskie w 2020 roku	9
2. Orzeczenia pierwszorazowe dla celów rentowych wydane w 2020 roku	15
3. Orzeczenia pierwszorazowe uprawniające do świadczenia rehabilitacyjnego wydane w 2020 roku	39
4. Orzeczenia ponowne dla celów rentowych wydane w 2020 roku	48
5. Orzeczenia ponowne uprawniające do świadczenia rehabilitacyjnego wydane w 2020 roku	59
6. Orzeczenia pierwszorazowe i ponowne wydane osobom ubiegającym się o rentę socjalną w 2020 roku	68
7. Podsumowanie	76

WPROWADZENIE

Przedmiotem prezentowanego opracowania są pierwszorazowe i ponowne orzeczenia o niezdolności do pracy dla celów rentowych, orzeczenia ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego oraz orzeczenia w sprawie renty socjalnej wydane przez lekarzy orzeczników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w 2020 r.

W myśl obowiązujących przepisów orzeczenia o niezdolności do pracy stanowią podstawę do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy i wydawane są przez lekarzy orzeczników, oraz przez komisje lekarskie ZUS.

Zgodnie z definicją niezdolności do pracy zawartą w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z 17 grudnia 1998 roku, niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu.

I tak:

- częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnie z posiadanym poziomem kwalifikacji,
- za całkowicie niezdolną do pracy uważa się osobę, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy,
- niezdolność do samodzielnej egzystencji orzeka się w przypadku naruszenia sprawności organizmu powodującej konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspakajaniu podstawowych potrzeb życiowych.

W zależności od charakteru i stopnia naruszenia sprawności organizmu oraz rokowań odzyskania zdolności do pracy, lekarz orzecznik ustala trwałą lub okresową niezdolność do pracy. Lekarze orzecznicy przy ocenie stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględniają:

- stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji,
- możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, wiek, poziom wykształcenia, itp.

Orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego, stanowiące podstawę przyznania renty szkoleniowej, wydawane jest w stosunku do osoby niezdolnej do pracy w dotychczasowym zawodzie, ale rokującej odzyskanie tej zdolności po przekwalifikowaniu do innego zawodu.

Renta szkoleniowa przyznawana jest na okres 6 miesięcy, jednak może on ulec skróceniu, jeśli przed upływem tego okresu starosta zawiadomi organ rentowy o braku możliwości przekwalifikowania do innego zawodu. Na wniosek starosty istnieje również możliwość przedłużenia tego okresu na czas niezbędny do przekwalifikowania zawodowego o dalsze 30 miesięcy. Szkolenie osób, którym przyznano rentę szkoleniową jest finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, przekazywanych do dyspozycji Wojewódzkiego Urzędu Pracy.

Orzeczenie ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego jest wydawane osobom, u których dalsze leczenie lub rehabilitacja rokują odzyskanie zdolności do pracy. Świadczenie to przysługuje przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. Orzeczenie przyznające to świadczenie może być wydane w wyniku: badań w sprawie ustalenia uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego, badań dla celów rentowych lub w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby.

Orzeczenie o niezdolności do pracy w sprawie o ustalenie uprawnień do renty socjalnej (okresowej lub stałej) określające stopień niezdolności do pracy oraz związek tej niezdolności z okresem jej powstania (zgodnie z przepisami ustawy o rencie socjalnej) jest wydawane na wniosek osoby ubiegającej się o to świadczenie lub jej przedstawiciela ustawowego.

Poza wyżej wymienionymi orzeczeniami, wydawanymi do celów rentowych, do zadań lekarzy orzeczników należy wydawanie orzeczeń:

- w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy i wystawiania zaświadczeń lekarskich osób ubezpieczonych w ZUS,
- dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia uzupełniającego,
- o potrzebie rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS, także na wniosek lekarza prowadzącego,
- w sprawach o przyznanie dodatku pielęgnacyjnego emerytom,
- w sprawach powypadkowych dotyczących oceny procentowego uszczerbku na zdrowiu,

- w sprawach o przyznanie renty rodzinnej oraz dodatku pielęgnacyjnego dla osób pobierających rentę rodzinną,
- w sprawach świadczeń podlegających koordynacji w ramach UE,
- o przyznaniu świadczeń rzeczowych związanych ze skutkami wypadków przy pracy lub chorób zawodowych z zakresu stomatologii, szczepień ochronnych czy zaopatrzeniu w przedmioty ortopedyczne w zakresie określonym ustawą.

Wymienione w powyższym akapicie orzeczenia nie są przedmiotem analizy w niniejszym opracowaniu.

Prezentowane w publikacji dane obejmują wyniki pełnego badania statystycznego.

* * *

W związku z sytuacją związaną z rozwojem pandemii COVID-19 31 marca 2020 r. weszły w życie przepisy, na podstawie których w określonych sytuacjach wydłużono ważność orzeczeń o niezdolności do pracy lub o niezdolności do samodzielnej egzystencji, wydanych przez lekarza orzecznika ZUS lub komisję lekarską ZUS. Dzięki temu, wydłużono również prawo do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy lub od niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Wydłużenie ważności dotyczyło orzeczeń:

- o okolicznościach uzasadniających ustalenie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego,
- o częściowej niezdolności do pracy,
- o całkowitej niezdolności do pracy,
- o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- o niezdolności do samodzielnej egzystencji,

wydanych na czas określony, których ważność uptonęła lub upływa:

- w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego (od 14 do 19 marca 2020 r.),
- w okresie obowiązywania stanu epidemii (od 20 marca 2020 r. do odwołania) w związku z zakażeniami wirusem SARS-CoV-2,
- w okresie 30 dni następujących po odwołaniu stanu epidemii lub stanu epidemicznego.

Wydłużono również ważność wymienionych wyżej orzeczeń, których termin ważności upłynął przed ogłoszeniem stanu zagrożenia epidemicznego, tj. przed 14 marca 2020 r., o ile nowe orzeczenie, które było podstawą do wydania decyzji w sprawie prawa do świadczenia na dalszy okres, nie zostało wydane przed 31 marca 2020 r.

Wydłużenie ważności dotyczyło także orzeczeń wydanych w celu przyznania świadczenia rehabilitacyjnego na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

1. ORZECZNICTWO LEKARSKIE W 2020 ROKU

W 2020 roku lekarze orzecznicy ZUS wydali 1 156,1 tys. orzeczeń, tj. o 10,1% mniej niż w roku poprzednim. Z tej liczby, orzeczenia wydane osobom ubiegającym się po raz pierwszy o świadczenie rentowe stanowiły 15,3%, orzeczenia wydane w wyniku badań ponownych w sprawach rentowych - 24,1%, orzeczenia ustalające uszczerbek na zdrowiu – 5,8%, orzeczenia wydane emerytom w sprawach o przyznanie dodatku pielęgnacyjnego – 4,8%, orzeczenia w sprawie renty socjalnej – 3,6%, orzeczenia o potrzebie rehabilitacji leczniczej w okresie czasowej niezdolności do pracy - 4,4%, orzeczenia pierwszorazowe i ponowne wydane ubiegającym się o rentę rodzinną oraz o dodatek pielęgnacyjny dla osób pobierających rentę rodzinną – 1,1%, orzeczenia w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy – 19,1% oraz orzeczenia dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia uzupełniającego – 20,6%. W porównaniu z rokiem poprzednim zmiany w strukturze orzeczeń wydanych przez lekarzy orzeczników ZUS, spowodowane były głównie ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19. Dotyczy to w znacznej mierze, spadku liczby wydanych orzeczeń w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy (spadek o 48,1%) oraz orzeczeń o potrzebie rehabilitacji leczniczej na wniosek lekarza leczącego (spadek o 42,4%).

W latach 2019-2020 w związku z ustawą z dnia 31 lipca 2019 o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (Dz. U. poz. 1622) lekarze orzecznicy ZUS dodatkowo orzekali o przyznaniu świadczenia uzupełniającego dla osób niepełnosprawnych powyżej 18 roku życia - całkowicie niezdolnych do pracy i samodzielnej egzystencji.

Celem świadczenia uzupełniającego jest dodatkowe wsparcie osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji. Ustalenie prawa do świadczenia uzupełniającego następuje na wniosek osoby uprawnionej, spełniającej warunki określone ustawą, składany do organu wypłacającego świadczenie emerytalno-trentowe albo rentę socjalną.

Rok 2020 był drugim z kolei rokiem wydawania orzeczeń dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia uzupełniającego. W porównaniu do 2019 r. liczba tych orzeczeń wzrosła o 38,2% (tabl.1).

Biorąc pod uwagę orzeczenia wydane w 2020 r. (bez orzeczeń w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy, orzeczeń o potrzebie rehabilitacji leczniczej oraz bez orzeczeń dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia

uzupełniającego) odnotowujemy, że w stosunku do 15,2%, tj. 98,2 tys. ogółu badanych osób lekarze orzecznicy wydali orzeczenia negatywne, tj. stwierdzające brak niezdolności do pracy, brak uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego lub brak uszczerbku na zdrowiu. W porównaniu z rokiem poprzednim pomimo spadku ich udziału w orzeczeniach ogółem o 1,0 pkt procentowy, liczba tych orzeczeń wzrosła o 0,6%.

W grupie badanych w sprawach rentowych po raz pierwszy brak niezdolności do pracy stwierdzono w 12,2% przypadków, w tym w stosunku do 44,5% tej grupy osób, tj. 9,6 tys. wydano orzeczenia o braku okoliczności uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego.

Brak całkowitej niezdolności do pracy dotyczył 0,1% badanych pierwszorazowo w celach rentowych.

W grupie badanych ponownie u 7,2% osób stwierdzono brak niezdolności do pracy, w tym w stosunku do 54,0% tej grupy badanych wydano orzeczenia o braku okoliczności uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego. W przypadku 0,9% badanych orzeczono brak całkowitej niezdolności do pracy, a w stosunku do 2,5% brak całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji.

Wśród starających się po raz pierwszy i ponownie o rentę rodzinną bądź przyznanie dodatku pielęgnacyjnego dla pobierających rentę rodzinną orzeczenie negatywne otrzymało 23,4% badanych. W stosunku do 2019 r. wystąpił wzrost udziału tych orzeczeń o 1,4 punktu procentowego.

Wśród ubiegających się o rentę socjalną, odsetek orzeczeń negatywnych wynosił 15,2%. W porównaniu z rokiem poprzednim ich udział spadł o 3,6 pkt. procentowego, a ich liczba zmalała o 7,2%.

W grupie osób badanych w sprawach powypadkowych dotyczących ustalenia procentowego uszczerbku na zdrowiu w 30,6% przypadków nie stwierdzono uszczerbku. Liczba tych orzeczeń, w stosunku do 2019 r. była wyższa o 14,6%. Wśród emerytów ubiegających się o dodatek pielęgnacyjny brak niezdolności do samodzielnej egzystencji orzeczono w 31,0% przypadków, a ich liczba wzrosła o 14,3% w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Tabl. 1 Orzeczenia wydane przez lekarzy orzeczników w latach 2019-2020

Rodzaj orzeczenia a – rok poprzedni =100		liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	2019	1 286 334	100,0
	2020	1 156 145	100,0
	a	89,9	x
z tego:			
orzeczenia pierwszorazowe dla celów rentowych*/	2019	162 922	12,7
	2020	177 511	15,3
	a	109,0	x
orzeczenia ponowne dla celów rentowych*/	2019	245 984	19,1
	2020	278 280	24,1
	a	113,1	x
orzeczenia pierwszorazowe i ponowne o rentę rodzinną oraz dodatek pielęgnacyjny dla osoby pobierającej rentę rodzinną	2019	12 693	1,0
	2020	12 593	1,1
	a	99,2	x
orzeczenia pierwszorazowe i ponowne w sprawach o przyznanie dodatku pielęgnacyjnego emerytom	2019	56 130	4,3
	2020	55 088	4,8
	a	98,1	x
orzeczenia powypadkowe dotyczące oceny procentowego uszczerbku na zdrowiu	2019	74 326	5,8
	2020	66 847	5,8
	a	89,9	x
orzeczenia pierwszorazowe i ponowne w sprawie renty socjalnej	2019	36 346	2,8
	2020	41 598	3,6
	a	114,5	x
orzeczenia o potrzebie rehabilitacji leczniczej na wniosek lekarza leczącego	2019	88 344	6,9
	2020	50 903	4,4
	a	57,6	x
orzeczenia pierwszorazowe i ponowne dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia uzupełniającego	2019	172 435	13,4
	2020	238 287	20,6
	a	138,2	x
orzeczenia w innych sprawach**/	2019	12 782	1,0
	2020	14 598	1,2
	a	114,2	x
orzeczenia w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy	2019	424 372	33,0
	2020	220 440	19,1
	a	51,9	x

*/ łącznie z orzeczeniami ustalającymi uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego

**/ m.in. orzeczenia w sprawach świadczeń podlegających koordynacji

Tabl. 2 Orzeczenia wydane przez lekarzy orzeczników w 2020 roku według ustaleń orzecznich

Rodzaj orzeczenia	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	1 156 145	X
z tego:		
orzeczenia pierwszorzadowe dla celów rentowych*/	177 511	100,0
z tego ustalające:		
niezdolność do samodzielnej egzystencji	3 294	1,8
całkowitą niezdolność do pracy	13 588	7,7
brak całkowitej niezdolności do pracy	185	0,1
częściową niezdolność do pracy	25 194	14,2
celowość przekwalifikowania zawodowego	11	0,0
uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego	112 289	63,3
brak okoliczności uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego	9 615	5,4
brak niezdolności do pracy dla celów rentowych	11 994	6,8
nieustalona ocena**/	1 341	0,7
orzeczenia ponowne dla celów rentowych*/	278 280	100,0
z tego ustalające:		
niezdolność do samodzielnej egzystencji	15 223	5,5
brak niezdolności do samodzielnej egzystencji	6 900	2,5
całkowitą niezdolność do pracy	37 705	13,5
brak całkowitej niezdolności do pracy	2 491	0,9
częściową niezdolność do pracy	103 233	37,1
celowość przekwalifikowania zawodowego	22	0,0
uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego	92 122	33,1
brak okoliczności uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego	10 898	3,9
brak niezdolności do pracy dla celów rentowych	9 273	3,3
nieustalona ocena**/	413	0,2

Tabl. 2 Orzeczenia wydane przez lekarzy orzeczników w 2020 roku według ustaleń orzeczniczych (cd.)

Rodzaj orzeczenia	liczba	w odsetkach
orzeczenia pierwszorzadowe i ponowne w sprawach o przyznanie dodatku pielęgnacyjnego emerytom	55 088	100,0
z tego ustalające:		
niezdolność do samodzielnej egzystencji	37 884	68,8
brak niezdolności do samodzielnej egzystencji	17 097	31,0
nieustalona ocena**/	107	0,2
orzeczenia pierwszorzadowe i ponowne o rentę rodzinną oraz o przyznanie dodatku pielęgnacyjnego dla osoby pobierającej rentę rodzinną	12 593	100,0
z tego ustalające:		
niezdolność do samodzielnej egzystencji	4 390	34,9
brak niezdolności do samodzielnej egzystencji	2 275	18,1
całkowitą niezdolność do pracy	4 717	37,5
brak całkowitej niezdolności do pracy	485	3,8
częściową niezdolność do pracy	443	3,5
brak niezdolności do pracy dla celów rentowych	191	1,5
nieustalona ocena**/	92	0,7
orzeczenia powypadkowe dotyczące oceny procentowego uszczerbku na zdrowiu	66 847	100,0
z tego ustalające:		
uszczerbek na zdrowiu	45 754	68,4
brak uszczerbku na zdrowiu	20 451	30,6
nieustalona ocena**/	642	1,0
orzeczenia o potrzebie rehabilitacji leczniczej na wniosek lekarza leczącego	50 903	100,0
z tego ustalające:		
potrzebę rehabilitacji leczniczej	36 946	72,6
brak potrzeby rehabilitacji leczniczej	13 948	27,4
nieustalona ocena**/	9	0,0
orzeczenia pierwszorzadowe i ponowne w sprawie renty socjalnej	41 598	100,0
z tego ustalające:		
całkowitą niezdolność do pracy	35 137	84,5
brak całkowitej niezdolności do pracy	6 329	15,2
nieustalona ocena**/	132	0,3

Tabl. 2 Orzeczenia wydane przez lekarzy orzeczników w 2020 roku według ustaleń orzeczniczych (dok.)

Rodzaj orzeczenia	liczba	w odsetkach
orzeczenia pierwszorazowe i ponowne dla celów ustalenia uprawnień do świadczenia uzupełniającego	238 287	100,0
z tego ustalające:		
niezdolność do samodzielnej egzystencji	162 499	68,2
brak niezdolności do samodzielnej egzystencji	75 721	31,8
nieustalona ocena**/	67	0,0
orzeczenia w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy	220 440	100,0
orzeczenia w innych sprawach	14 598	100,0

**/ łącznie z orzeczeniami ustalającymi uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego*

***/ „nieustalone zjawisko” – brak informacji lub niepoprawna identyfikacja w przyjętych słownikach, np. słowniku oceny orzeczniczej, płci, wieku, województw, jednostek chorobowych*

2. ORZECZENIA PIERWSZORAZOWE DLA CELÓW RENTOWYCH */ WYDANE W 2020 ROKU

W 2020 r. lekarze orzecznicy ZUS wydali po raz pierwszy dla celów rentowych łącznie 177,5 tys. orzeczeń, tj. o 14,6 tys. więcej niż w roku ubiegłym. Największą grupę w tej liczbie orzeczeń - 112,3 tys., (tj. 63,3%) stanowiły orzeczenia wydane osobom, którym przyznano uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego. Orzeczeń stwierdzających brak okoliczności uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego wydano 9,6 tys. Spośród pozostałych 55,6 tys. orzeczeń wydanych w 2020 r. dla celów rentowych - 42,1 tys. (75,7%) to orzeczenia z ustaloną niezdolnością do pracy, w tym 11 orzeczeń dla osób, którym ustalono celowość przekwalifikowania zawodowego, a 12,2 tys. orzeczeń, czyli 21,9% to orzeczenia o braku niezdolności do pracy bądź braku całkowitej niezdolności do pracy. W przypadku 1,3 tys. orzeczeń, tj. 2,4% wystąpił brak informacji o ocenie orzeczniczej – określony jako „nieustalona ocena” - tabl. 3.

W porównaniu z rokiem poprzednim, liczba orzeczeń pozytywnych (42,1 tys. z ustalonym stopniem niezdolności do pracy) zwiększyła się o 10,8%. W grupie badanych, którzy uzyskali orzeczenie o niezdolności do pracy - 25,2 tys. osób, tj. 59,9% uznano za częściowo niezdolne do pracy, 13,6 tys. (32,3%) uzyskało orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy, a 3,3 tys. (7,8%) o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji (rys. 1).

Na podstawie art. 54, 55, 57, i 69 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 2017 r. poz. 1778 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 2017 r. (Dz. U. 2017 r. poz. 2281) lekarze orzecznicy ZUS orzekając o niezdolności do pracy, w niektórych przypadkach ustalają jednocześnie potrzebę przeprowadzenia rehabilitacji leczniczej. Celem programu rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej jest przywrócenie zdolności do pracy osobom, które w następstwie choroby są zagrożone długotrwałą niezdolnością do pracy i jednocześnie rokują odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji. W 2020 r. wydano 1,0 tys. orzeczeń pierwszorazowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy i z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej. Orzeczenia te stanowiły 2,4% ogółu orzeczeń pozytywnych. W ponad 60% przypadków wydano je mężczyznom.

**/ bez orzeczeń pierwszorazowych w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Wśród orzeczeń z orzeczoną całkowitą niezdolnością do pracy w 0,4% przypadków ustalono potrzebę jednoczesnej rehabilitacji leczniczej, a w związku z orzeczoną częściową niezdolnością do pracy - w 3,8% przypadków (tabl. 4).

Orzeczenia pierwszorazowe ustalające niezdolność do pracy dla celów rentowych zdecydowanie częściej wydawane były mężczyznom. W 2020 r. mężczyźni stanowili 64,0% tej grupy badanych (w 2019 r. – 64,4%).

Wśród osób, którym orzeczono całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji mężczyźni stanowili 61,3% badanych pierwszorazowo, wśród osób z orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy – 65,5%, a w populacji z orzeczoną częściową niezdolnością do pracy - 63,5%. (tabl. 4).

Tabl. 3 Orzeczenia pierwszorazowe wydane dla celów rentowych*/ w latach 2019-2020

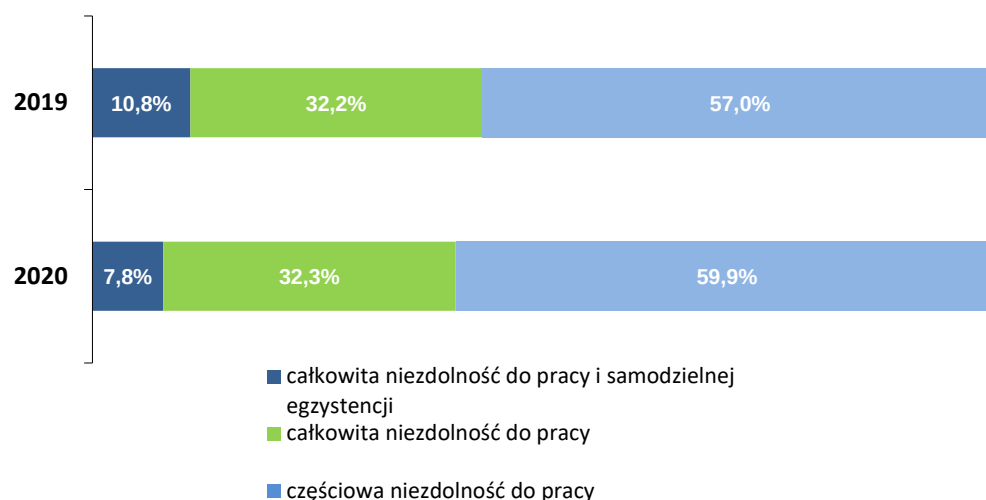
Orzeczenia a – rok poprzedni = 100		Liczba	W odsetkach
ORZECZENIA OGÓŁEM	2019	49 040	100,0
	2020	55 607	100,0
	a	113,4	x
z tego ustalające:			
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	2019	4 107	8,4
	2020	3 294	5,9
	a	80,2	x
całkowitą niezdolność do pracy	2019	12 223	24,9
	2020	13 588	24,5
	a	111,2	x
częściową niezdolność do pracy	2019	21 645	44,1
	2020	25 194	45,3
	a	116,4	x
celowość przekwalifikowania zawodowego	2019	32	0,1
	2020	11	0,0
	a	34,4	x
brak całkowitej niezdolności do pracy	2019	160	0,3
	2020	185	0,3
	a	115,6	x
brak niezdolności do pracy**/	2019	9 721	19,8
	2020	11 994	21,6
	a	123,4	x
nieustalona ocena***/	2019	1 152	2,4
	2020	1 341	2,4
	a	116,4	x

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

***/ dotyczy orzeczeń ubiegających się o stopień niezdolności do pracy*

****/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2*

Rys. 1 Struktura orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy w latach 2019-2020

Tabl. 4 Orzeczenia pierwszorazowe wydane dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według płci osób badanych

Stopień niezdolności do pracy	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety		Nieustalona płeć**/	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
ORZECZENIA OGÓŁEM	42 076	100,0	26 924	100,0	14 442	100,0	710	100,0
w tym z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	1 005	100,0	606	100,0	399	100,0	-	-
z tego ustalające:								
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	3 294	7,8	2 019	7,5	1 058	7,3	217	30,6
w tym z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	-	-	-	-	-	-	-	-
całkowitą niezdolność do pracy	13 588	32,3	8 895	33,0	4 248	29,4	445	62,7
w tym z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	60	6,0	44	7,3	16	4,0	-	-
częściową niezdolność do pracy	25 194	59,9	16 010	59,5	9 136	63,3	48	6,7
w tym z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	945	94,0	562	92,7	383	96,0	-	-

*/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Orzekając o niezdolności do pracy lekarze orzecznicy ZUS ustalają związek przyczynowy niezdolności do pracy z okolicznością jej powstania. Rozróżnia się trzy rodzaje okoliczności:

- ogólny stan zdrowia,
- wypadki przy pracy oraz wypadki w szczególnych okolicznościach,
- choroby zawodowe.

W 2020 roku, podobnie jak w latach ubiegłych, niezdolność do pracy najczęściej związana była z ogólnym stanem zdrowia. Takie orzeczenie otrzymało 96,4% osób badanych dla celów rentowych po raz pierwszy. Udział orzeczeń o niezdolności do pracy spowodowanej wypadkami przy pracy wyniósł 2,7%, a orzeczeń o niezdolności do pracy z tytułu chorób zawodowych 0,9%.

Tabl. 5 Orzeczenia pierwszorazowe wydane dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według okoliczności powstania niezdolności oraz grup ubezpieczonych

Orzeczenia	Liczba	Okoliczności powstania niezdolności do pracy:		
		ogólny stan zdrowia	wypadki **/	choroby zawodowe
OGÓŁEM	42 027	40 498	1 145	384
z tego orzeczenia wydane:				
pracownikom ubiegającym się o rentę	37 501	36 024	1 095	382
osobom nie będącym pracownikami ubiegającym się o rentę	991	951	39	1
ubiegającym się o ustalenie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego	3 535	3 523	11	1

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń o rentę rodzinną, orzeczeń wydanych osobom ubiegającym się o rentę inwalidy wojennego, wojskowego oraz kombatancką*

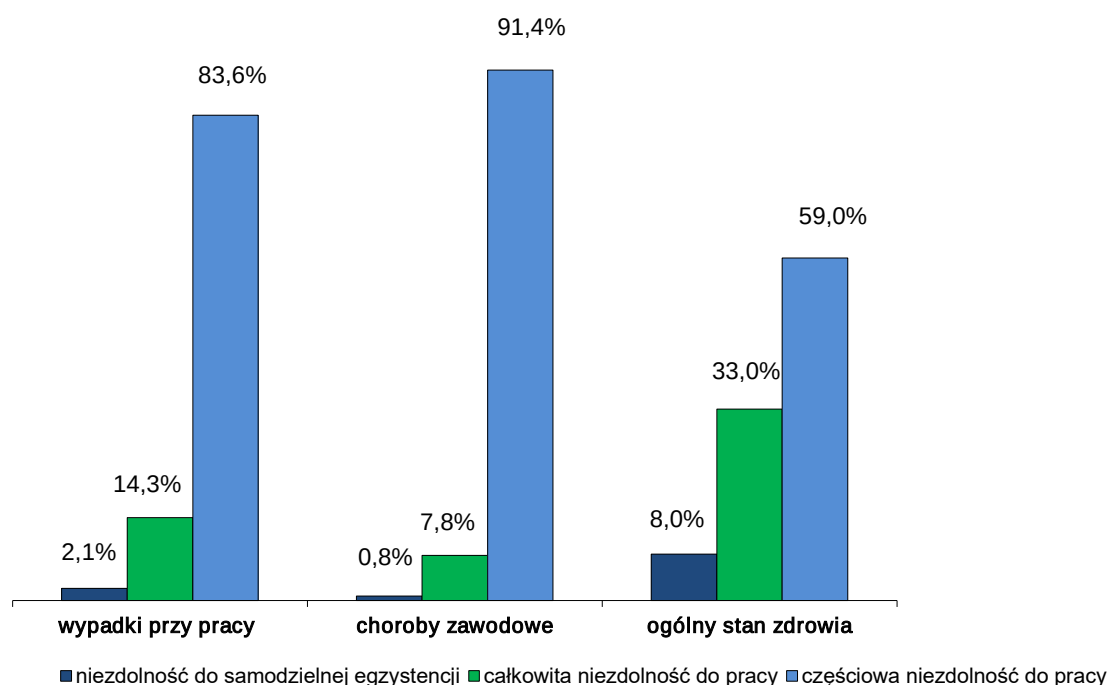
***/ wypadki przy pracy i wypadki w szczególnych okolicznościach*

W zależności od okoliczności powodujących niezdolność do pracy odmiennie kształtował się stopień tej niezdolności (rys. 2, tabl. 6-7).

Spośród osób niezdolnych do pracy z tytułu ogólnego stanu zdrowia, 59,0% badanych otrzymało orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy, 33,0% otrzymało orzeczenie o całkowitej niezdolności, a orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji stanowiły 8,0% badanej zbiorowości.

Z grupy poszkodowanych w wypadkach - 83,6% badanych uznano za częściowo niezdolnych do pracy, 14,3% otrzymało orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy, a 2,1% o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji. Natomiast w następstwie chorób zawodowych orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy lekarze orzecznicy wydali w 91,4% przypadków, za całkowicie niezdolnych do pracy uznano 7,8% osób, a całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji orzeczono tylko w 0,8% przypadków.

Rys. 2 Struktura orzeczeń pierwszorzazowych wydanych dla celów rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według okoliczności powstania tej niezdolności

Orzeczenia pierwszorzazowe dla celów rentowych (bez orzeczeń wydanych osobom ubiegającym się o rentę inwalidy wojennego, wojskowego oraz kombatancką), w których ustalono stopień niezdolności do pracy, w 64,0% przypadków wydano mężczyznom.

Wśród poszkodowanych w wyniku wypadków przy pracy udział mężczyzn wyniósł 80,6%, wśród badanych z ogólnego stanu zdrowia – 63,7%, a wśród osób niezdolnych do pracy w następstwie chorób zawodowych - 42,4% (tabl. 6).

Zarówno w populacji mężczyzn, jak i w populacji kobiet, niezależnie od okoliczności powstania niezdolności do pracy, najczęściej wydawano orzeczenia ustalające częściową niezdolność do pracy.

Tabl. 6 Orzeczenia pierwszorazowe wydane dla celów rentowych,*/ w których ustalono stopień niezdolności do pracy według okoliczności powstania niezdolności oraz płci osób badanych

Orzeczenia	Liczba	Okoliczności powstania niezdolności do pracy:		
		ogólny stan zdrowia	wypadki **/	choroby zawodowe
Ogółem	42 027	40 498	1 145	384
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	3 283	3 256	24	3
całkowitą niezdolność do pracy	13 566	13 372	164	30
częściową niezdolność do pracy	25 178	23 870	957	351
Mężczyźni	26 890	25 804	923	163
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	2 010	1 986	23	1
całkowitą niezdolność do pracy	8 881	8 722	142	17
częściową niezdolność do pracy	15 999	15 096	758	145
Kobiety	14 427	13 993	216	218
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	1 056	1 054	1	1
całkowitą niezdolność do pracy	4 240	4 212	16	12
częściową niezdolność do pracy	9 131	8 727	199	205
Nieustalona płeć***/	710	701	6	3
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	217	216	-	1
całkowitą niezdolność do pracy	445	438	6	1
częściową niezdolność do pracy	48	47	-	1

*/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń o rentę rodzinną, orzeczeń wydanych osobom ubiegającym się o rentę inwalidy wojennego, wojskowego oraz kombatancką

**/ wypadki przy pracy i wypadki w szczególnych okolicznościach

***/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Tabl. 7 Struktura orzeczeń pierwszorazowych wydanych dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według okoliczności powstania niezdolności oraz płci osób badanych

Orzeczenia	Ogółem	Okoliczności powstania niezdolności do pracy:		
		ogólny stan zdrowia	wypadki **/	choroby zawodowe
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	7,8	8,0	2,1	0,8
całkowitą niezdolność do pracy	32,3	33,0	14,3	7,8
częściową niezdolność do pracy	59,9	59,0	83,6	91,4
Mężczyźni	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	7,5	7,7	2,5	0,6
całkowitą niezdolność do pracy	33,0	33,8	15,4	10,4
częściową niezdolność do pracy	59,5	58,5	82,1	89,0
Kobiety	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	7,3	7,5	0,5	0,5
całkowitą niezdolność do pracy	29,4	30,1	7,4	5,5
częściową niezdolność do pracy	63,3	62,4	92,1	94,0
Nieustalona płeć***/	100,0	100,0	100,0	100,0
z tego orzeczenia ustalające:				
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	30,6	30,8	-	33,3
całkowitą niezdolność do pracy	62,7	62,5	100,0	33,3
częściową niezdolność do pracy	6,7	6,7	-	33,4

*/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń o rentę rodzinną, orzeczeń wydanych osobom ubiegającym się o rentę inwalidy wojennego, wojskowego oraz kombatancką

**/ wypadki przy pracy i wypadki w szczególnych okolicznościach

***/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Z analizy przestrzennego zróżnicowania orzeczeń pierwszorazowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy wydanych w 2020 r. wynika, że najczęściej wydano ich w województwach: śląskim - 14,0%, mazowieckim - 13,6%, i wielkopolskim - 11,9%.

Najmniej takich orzeczeń odnotowujemy w województwach: podlaskim - 1,3%, opolskim – 1,4% oraz świętokrzyskim - 2,0% – tabl. 8

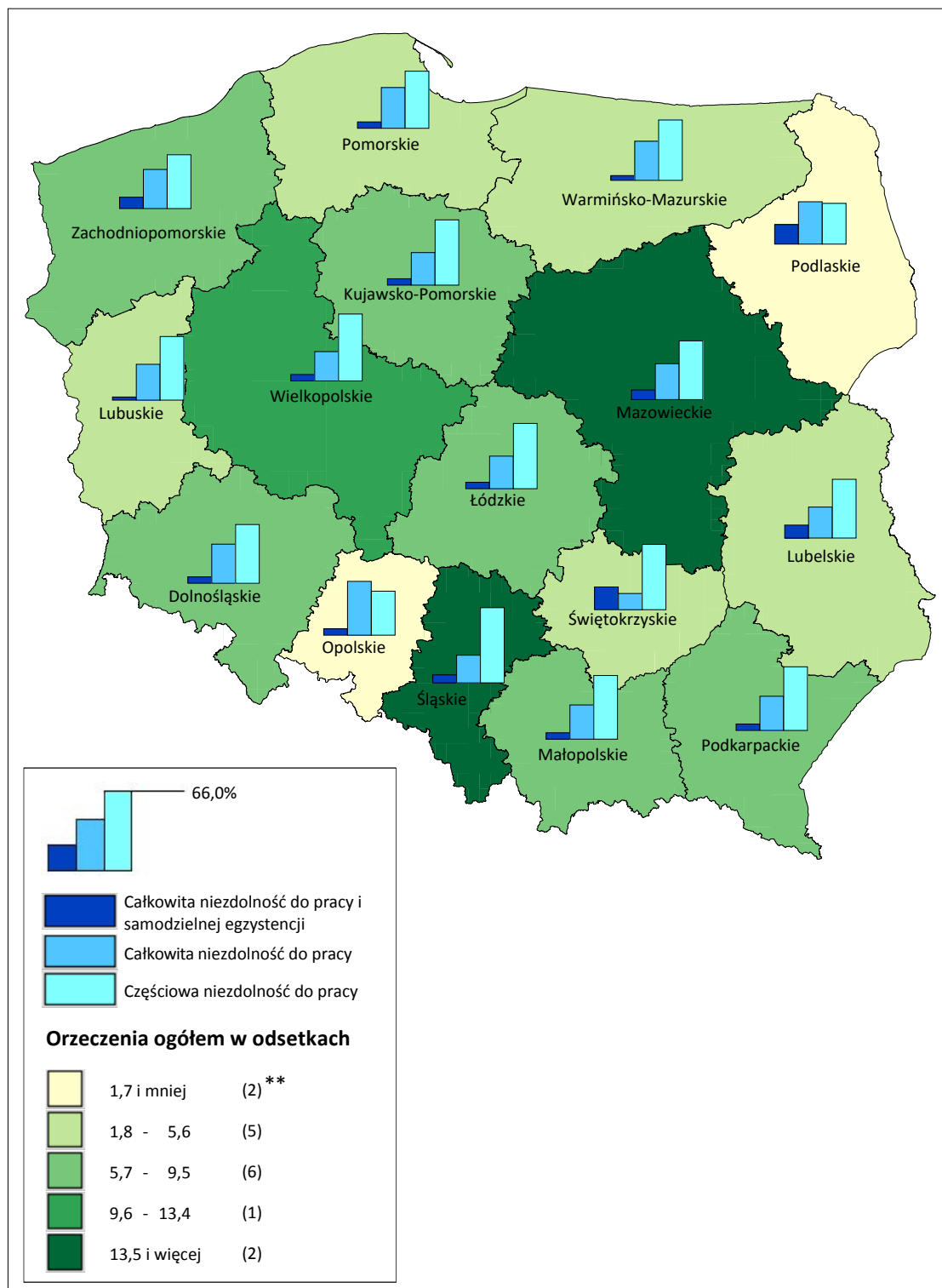
Najwyższy udział orzeczeń o całkowitej niezdolności do pracy (łącznie z orzeczeniami o całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji) w ogólnej liczbie orzeczeń z ustalonym stopniem niezdolności do pracy wystąpił w województwie podlaskim i opolskim – odpowiednio wynosił 60,4% i 58,1%. Stosunkowo wysoki udział, wystąpił również w województwie zachodniopomorskim – 47,8%. Udział orzeczeń o częściowej niezdolności do pracy był najwyższy w województwie śląskim - wynosił on 65,8%. W dalszej kolejności były to województwa: wielkopolskie – 64,6% i łódzkie – 63,1%. Dla całego kraju udziały te wynosiły odpowiednio: 40,1% i 59,9% (rys. 3).

Tabl. 8 Struktura orzeczeń pierwszorazowych wydanych dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy w województwach

Województwo	Orzeczenia
OGÓŁEM	100,0
Dolnośląskie	7,0
Kujawsko-pomorskie	8,5
Lubelskie	4,8
Lubuskie	2,9
Łódzkie	7,0
Małopolskie	7,7
Mazowieckie	13,6
Opolskie	1,4
Podkarpackie	5,8
Podlaskie	1,3
Pomorskie	2,6
Śląskie	14,0
Świętokrzyskie	2,0
Warmińsko-mazurskie	3,6
Wielkopolskie	11,9
Zachodniopomorskie	5,9

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Rys. 3 Struktura orzeczeń pierwszorazowych* dla celów rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według województw i stopnia niezdolności

* bez orzeczeń wydanych w sprawie rent rodzinnych i dodatku pielęgnacyjnego dla osób pobierających rentę rodzinną

** liczba województw

Jak wynika z analizy orzeczeń pierwszorzazowych wydanych dla celów rentowych w 2020 r., najczęściej powstawanie niezdolności do pracy powodowały choroby związane z ogólnym stanem zdrowia. Były to nowotwory - 22,4% ogółu orzeczeń, choroby układu krążenia - 19,3%, choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego - 18,5%, zaburzenia psychiczne - 11,0%, choroby układu nerwowego – 7,5% oraz urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 8,1% (tabl. 9 -11 i rys. 5). Wymienione choroby były przyczyną wydania łącznie 86,8% ogółu orzeczeń pierwszorzazowych dla celów rentowych ustalających niezdolność do pracy.

Całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji powodowały głównie nowotwory (w 60,0% przypadków w tej grupie badanych) oraz choroby układu krążenia (15,5%), całkowitą niezdolność do pracy także – nowotwory (w 42,0% przypadków) i choroby układu krążenia (w 20,4% przypadków), natomiast częściową niezdolność do pracy - choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego (28,6%), choroby układu krążenia (19,3%) i choroby psychiczne (13,2%).

Powstawanie niezdolności do pracy u osób z chorobami nowotworowymi powodowały głównie nowotwory złośliwe sutka – 16,1% oraz nowotwory złośliwe oskrzela i płuca – 10,6%. W przypadku zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania była to schizofrenia – 27,0% i zaburzenia depresyjne nawracające – 10,8%, a wśród osób z chorobami układu nerwowego, głównymi chorobami były zaburzenia korzeni rdzeniowych i splotów nerwowych – 23,9% oraz stwardnienie rozsiane – 11,7%. Wśród osób z chorobami układu krążenia najczęściej wydawano orzeczenia o niezdolności do pracy na skutek przewlekłej choroby niedokrwiennej serca – 26,3% i następstw chorób naczyń mózgowych – 22,1%. W przypadku chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej były to choroby kręzka międzykręgowego – 28,3%, a w związku z urazami kości stawów i tkanek miękkich były to następstwa urazów kończyny dolnej – 27,5% oraz następstwa urazów kończyny górnej – 18,8%. Niezdolność do pracy wśród osób z chorobami układu moczowego powodowała głównie przewlekła niewydolność nerek – 69,8% przypadków, z chorobami zaburzenia wydzielania wewnętrznego była to cukrzyca insulinozależna – w 51,3% przypadków, z chorobami układu oddechowego -przewlekła zaporowa choroba płuc (36,6% przypadków), a z chorobami układu trawiennego – alkoholowa choroba wątroby (27,1% przypadków).

Tabl. 9 Orzeczenia pierwszorzadowe dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy wydane w latach 2019-2020 według wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe a – rok poprzedni = 100		Liczba	Orzeczenia ustalające:		
			niezdolność do samodzielnej egzystencji	całkowitą niezdolność do pracy	częściową niezdolność do pracy
OGÓŁEM	2019	37 975	4 107	12 223	21 645
	2020	42 076	3 294	13 588	25 194
	a	110,8	80,2	111,2	116,4
w tym: nowotwory	2019	8 829	2 274	5 073	1 482
	2020	9 415	1 975	5 705	1 735
	a	106,6	86,9	112,5	117,1
zaburzenia psychiczne	2019	4 100	96	1 155	2 849
	2020	4 640	85	1 223	3 332
	a	113,2	88,5	105,9	117,0
choroby układu nerwowego	2019	2 962	390	622	1 950
	2020	3 147	273	705	2 169
	a	106,2	70,0	113,3	111,2
choroby układu krążenia	2019	7 319	577	2 268	4 474
	2020	8 141	512	2 767	4 862
	a	111,2	88,7	122,0	108,7
choroby układu oddechowego	2019	979	47	255	677
	2020	993	34	220	739
	a	101,4	72,3	86,3	109,2
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	2019	6 151	28	590	5 533
	2020	7 793	26	567	7 200
	a	126,7	92,9	96,1	130,1
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	2 926	211	622	2 093
	2020	3 414	153	743	2 518
	a	116,7	72,5	119,5	120,3
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania	2019	776	44	201	531
	2020	866	50	227	589
	a	111,6	113,6	112,9	110,9
choroby układu trawiennego	2019	942	34	374	534
	2020	1 159	36	476	647
	a	123,0	105,9	127,3	121,2
choroby oka i przydatków oka	2019	595	66	168	361
	2020	509	28	155	326
	a	85,5	42,4	92,3	90,3
choroby układu moczowo-płciowego	2019	577	35	351	191
	2020	593	30	375	188
	a	102,8	85,7	106,8	98,4

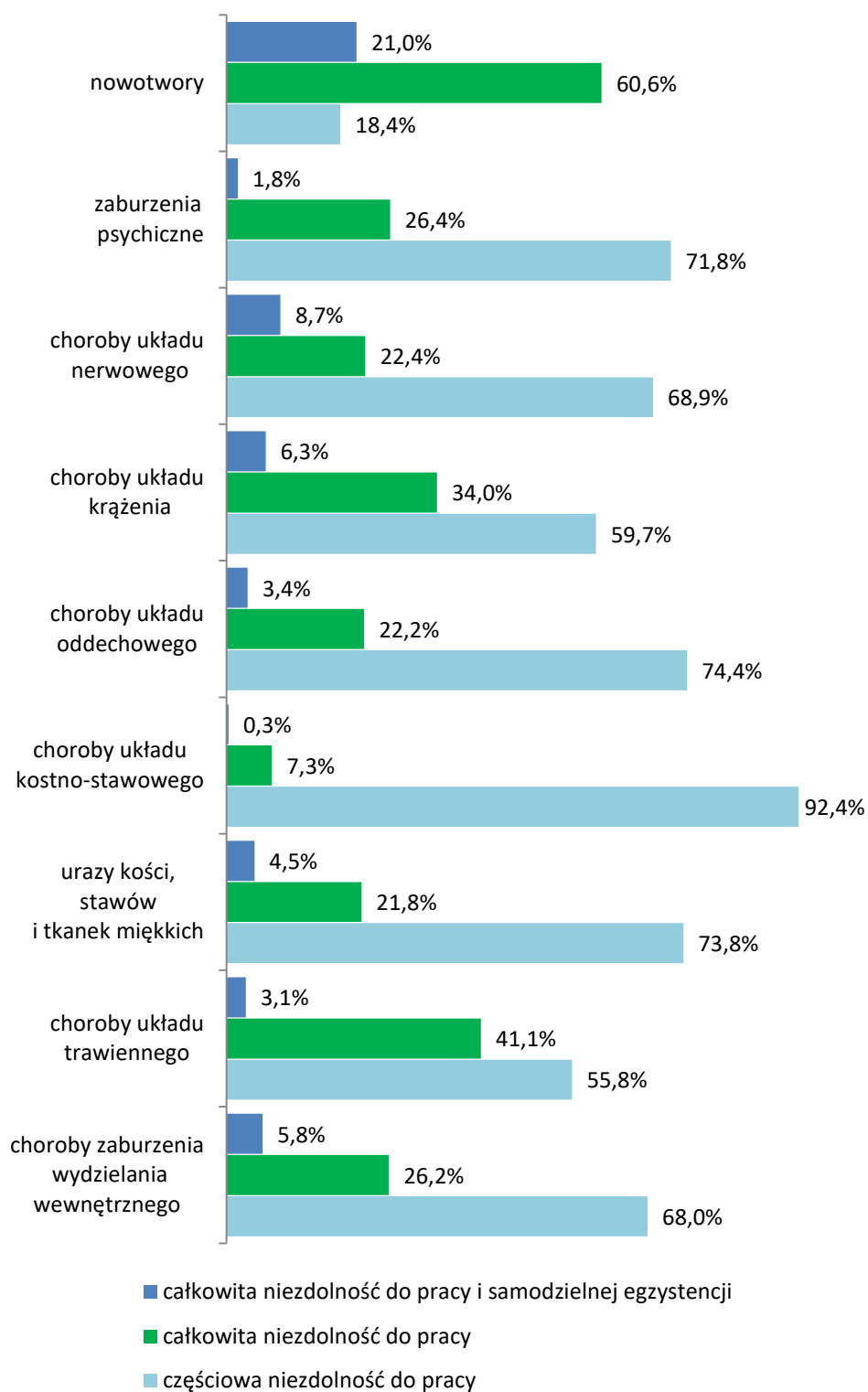
**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

**Tabl. 10 Struktura orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych*/,
w których ustalono stopień niezdolności do pracy wydanych
w latach 2019-2020 według wybranych grup chorobowych**

Grupy chorobowe		Ogółem	Orzeczenia ustalające:		
			niezdolność do samodzielnej egzystencji	całkowitą niezdolność do pracy	częściową niezdolność do pracy
OGÓŁEM	2019	100,0	100,0	100,0	100,0
	2020	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:					
nowotwory	2019	23,3	55,4	41,5	6,9
	2020	22,4	60,0	42,0	6,9
zaburzenia psychiczne	2019	10,8	2,3	9,4	13,2
	2020	11,0	2,6	9,0	13,2
choroby układu nerwowego	2019	7,8	9,5	5,1	9,0
	2020	7,5	8,3	5,2	8,6
choroby układu krążenia	2019	19,3	14,0	18,6	20,7
	2020	19,3	15,5	20,4	19,3
choroby układu oddechowego	2019	2,6	1,1	2,1	3,1
	2020	2,4	1,0	1,6	2,9
choroby układu kostno- stawowego, mięśniowego	2019	16,2	0,7	4,8	25,6
	2020	18,5	0,8	4,2	28,6
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	7,7	5,1	5,1	9,7
	2020	8,1	4,6	5,5	10,0
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	2019	2,0	1,1	1,6	2,5
	2020	2,1	1,5	1,7	2,3
choroby układu trawienego	2019	2,5	0,8	3,1	2,5
	2020	2,8	1,1	3,5	2,6
choroby oka i przydatków oka	2019	1,6	1,6	1,4	1,7
	2020	1,2	0,9	1,1	1,3
choroby układu moczowo płciowego	2019	1,5	0,9	2,9	0,9
	2020	1,4	0,9	2,8	0,7

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość
przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Rys. 4 Struktura orzeczeń pierwszorazowych wydanych dla celów rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według wybranych grup chorobowych

Tabl. 11 Orzeczenia pierwszorazowe dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według płci osób badanych i wybranych grup chorobowych

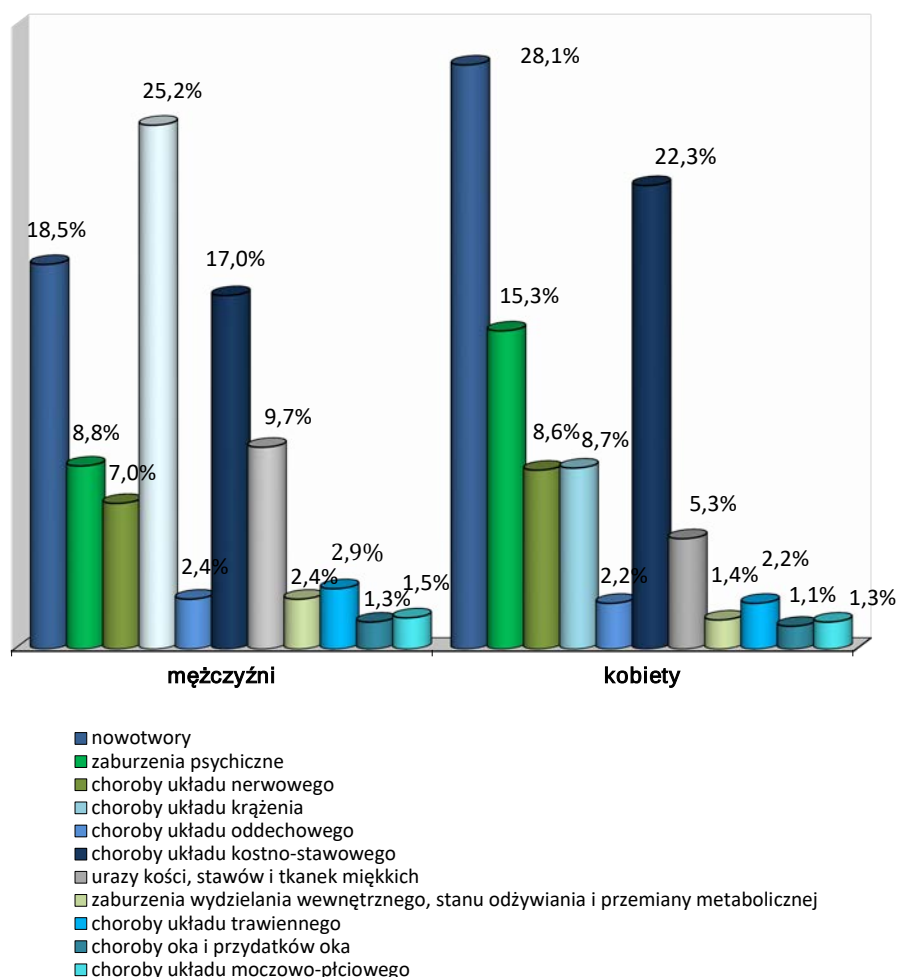
Grupy chorobowe	Ogółem		w tym:			
			Mężczyźni		Kobiety	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	42 076	100,0	26 924	100,0	14 442	100,0
w tym :						
nowotwory	9 415	22,4	4 969	18,5	4 053	28,1
zaburzenia psychiczne	4 640	11,0	2 376	8,8	2 212	15,3
choroby układu nerwowego	3 147	7,5	1 894	7,0	1 243	8,6
choroby układu krążenia	8 141	19,3	6 791	25,2	1 259	8,7
choroby układu oddechowego	993	2,4	658	2,4	321	2,2
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	7 793	18,5	4 572	17,0	3 217	22,3
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	3 414	8,1	2 619	9,7	766	5,3
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	866	2,1	643	2,4	206	1,4
choroby układu trawiennego	1 159	2,8	782	2,9	322	2,2
choroby oka i przydatków oka	509	1,2	350	1,3	157	1,1
choroby układu moczowo-płciowego	593	1,4	402	1,5	184	1,3

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

W zależności od płci osób badanych struktura grup chorobowych stanowiących przyczynę wydania orzeczenia kształtowała się odmiennie. U mężczyzn niezdolność do pracy powstawała najczęściej na skutek chorób układu krążenia - 25,2% przypadków, nowotworów - 18,5% i chorób układu kostno-stawowego, mięśniowego – 17,0%, natomiast u kobiet spowodowana była w 28,1% przypadków chorobami nowotworowymi, w 22,3% przypadków

chorobami układu kostno-stawowego, mięśniowego oraz w 15,3% przypadków zaburzeniami psychicznymi (tabl. 11, rys. 5).

Rys. 5 Struktura orzeczeń pierwszorazowych rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według wybranych grup chorobowych i płci osób badanych

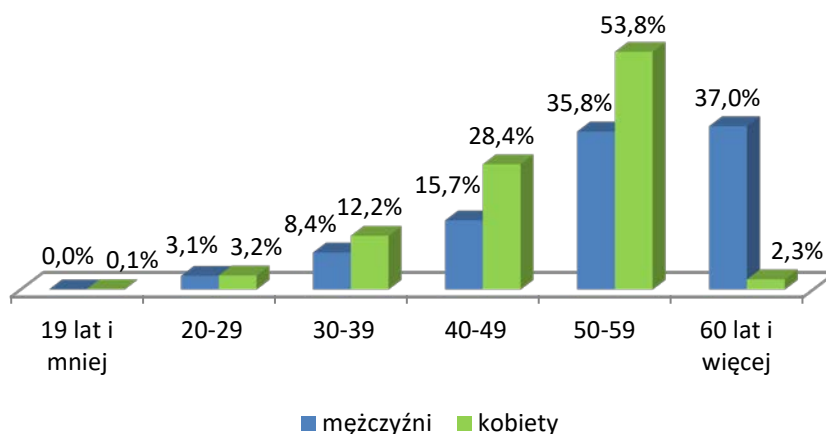

Średni wiek osób badanych w 2020 r., którym orzeczono niezdolność do pracy w sprawach rentowych wynosił 52 lata (mężczyźni – 53,6 roku, kobiety – 49 lat) i w porównaniu do roku poprzedniego nieznacznie się zmniejszył. Najlicniejszą grupę, tj. 42,1% ogółu badanych stanowiły osoby z przedziału wiekowego 50 - 59 lat. Niezależnie od stopnia niezdolności do pracy odsetek badanych w tym przedziale wiekowym był zbliżony.

Wśród osób z ustaloną całkowitą niezdolnością do pracy i samodzielnej egzystencji odsetek ten wynosił 44,8%, z całkowitą niezdolnością do pracy – 41,0%, a w grupie osób z orzeczoną częściową niezdolnością do pracy – 42,3%. Kształtowanie się średniego wieku

badanych w zależności od schorzenia będącego przyczyną niezdolności do pracy oraz stopnia tej niezdolności prezentują tablice 12 - 14.

Rys. 6 Struktura wieku osób badanych po raz pierwszy dla celów rentowych, którym ustalono stopień niezdolności do pracy

Tabl. 12 Struktura orzeczeń*/, w których ustalono całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji według wieku osób badanych oraz wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Wiek osób badanych – z tego:							Średni wiek w latach
		19 lat i mniej	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej	
OGÓŁEM	100,0	0,1	2,3	8,2	17,8	44,8	25,2	1,6	53,2
w tym:									
nowotwory	100,0	-	1,0	7,1	17,7	48,3	24,8	1,1	53,7
zaburzenia psychiczne	100,0	-	3,5	15,3	16,5	38,8	24,7	1,2	51,4
choroby układu nerwowego	100,0	0,8	6,0	12,6	20,8	37,6	20,0	2,2	50,3
choroby układu krążenia	100,0	-	0,6	3,7	14,2	43,6	35,3	2,6	56,1
choroby układu oddechowego	100,0	-	6,4	6,5	9,7	45,2	29,0	3,2	53,9
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	-	-	11,5	23,1	42,3	19,2	3,9	52,9
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	-	15,0	21,8	24,5	27,2	11,5	-	44,3
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	-	-	4,2	16,7	50,0	25,0	4,1	54,8
choroby układu trawiennego	100,0	-	5,7	14,3	8,6	45,7	25,7	-	50,8
choroby oka i przydatków oka	100,0	-	3,6	14,3	35,7	39,3	7,1	-	48,8
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	-	3,6	17,8	14,3	50,0	10,7	3,6	50,9

*/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną

Tabl. 13 Struktura orzeczeń*/, w których ustalono całkowitą niezdolność do pracy według wieku osób badanych oraz wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Wiek osób badanych – z tego:							Średni wiek w latach
		19 lat i mniej	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 i więcej	
OGÓŁEM	100,0	0,1	3,8	10,4	20,0	41,0	23,9	0,8	51,7
w tym:									
nowotwory	100,0	-	1,9	7,3	19,5	46,4	24,4	0,5	53,0
zaburzenia psychiczne	100,0	0,2	12,6	27,1	25,4	24,7	9,0	1,0	43,9
choroby układu nerwowego	100,0	0,1	5,0	15,9	25,0	36,3	17,1	0,6	49,0
choroby układu krążenia	100,0	-	1,2	4,9	13,7	42,7	36,3	1,2	55,2
choroby układu oddechowego	100,0	-	-	5,2	12,8	41,2	37,0	3,8	56,1
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	-	2,7	9,2	21,1	44,2	21,6	1,2	52,1
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	0,3	12,8	18,2	25,3	28,6	14,3	0,5	45,9
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	-	1,4	9,4	19,6	44,4	24,3	0,9	52,6
choroby układu trawiennego	100,0	-	2,3	11,5	29,9	37,6	18,2	0,5	50,3
choroby oka i przydatków oka	100,0	0,7	8,4	22,7	20,8	30,5	16,2	0,7	46,9
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	-	4,9	16,5	23,8	40,8	14,0	-	48,7

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Najwyższy średni wiek osób z ustalonym stopniem niezdolności do pracy odnotowujemy w przypadku niezdolności spowodowanej chorobami układu krążenia i chorobami układu oddechowego.

W przypadku całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji z tytułu chorób układu krążenia wyniósł on 56,1 roku, z tytułu chorób układu oddechowego – 53,9 roku. W przypadku całkowitej niezdolności do pracy z tytułu chorób układu krążenia wyniósł 55,2

roku, z tytułu chorób układu oddechowego – 56,1 roku. Natomiast w przypadku częściowej niezdolności do pracy było to odpowiednio 56,1 roku oraz 57,8 roku.

Tabl. 14 Struktura orzeczeń*/, w których ustalono częściową niezdolność do pracy według wieku osób badanych oraz wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Wiek osób badanych – z tego:							Średni wiek w latach
		19 lat i mniej	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej	
OGÓŁEM	100,0	0,0	2,9	9,6	20,5	42,3	23,9	0,8	52,1
w tym:									
nowotwory	100,0	0,1	1,6	8,7	23,1	47,4	18,9	0,2	51,9
zaburzenia psychiczne	100,0	0,1	6,5	18,2	26,3	38,3	10,4	0,2	47,5
choroby układu nerwowego	100,0	-	3,0	12,5	24,9	40,4	18,8	0,4	50,5
choroby układu krążenia	100,0	-	0,6	3,4	12,4	43,6	39,5	0,5	56,1
choroby układu oddechowego	100,0	-	0,3	2,3	9,9	40,5	39,2	7,8	57,8
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	0,0	1,2	6,9	20,3	46,5	24,7	0,4	53,2
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	0,2	7,7	16,1	22,9	35,1	17,2	0,8	48,4
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	-	2,2	8,7	21,6	45,3	22,0	0,2	52,2
choroby układu trawiennego	100,0	0,1	4,4	13,1	28,0	39,8	14,1	0,5	49,1
choroby oka i przydatków oka	100,0	-	4,6	12,6	22,5	33,8	26,2	0,3	50,6
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	-	8,5	13,8	23,4	36,7	16,0	1,6	48,7

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Przewidywany okres trwania niezdolności jest ściśle związany z przyczynami chorobowymi powodującymi tę niezdolność. Lekarz orzecznik ocenia charakter i stopień naruszenia sprawności organizmu badanej osoby oraz rokowań co do odzyskania przez nią zdolności do pracy, określa zatem przewidywany czas trwania niezdolności do pracy. Po jego upływie dalsze prawo do renty uzależnione jest od wydania nowego orzeczenia przez lekarza orzecznika na wniosek osoby zainteresowanej. Gdy naruszenie sprawności organizmu nie rokuje poprawy wówczas lekarz orzecznik wydaje orzeczenie na czas nieokreślony

(bezterminowe). W 2020 r. orzeczenia bezterminowe stanowiły 8,4% ogólnej liczby orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy. W 2019 r. odsetek takich orzeczeń wynosił 9,9%.

Przeciętny okres ważności orzeczeń wydanych w 2020 r. ustalających niezdolność do pracy wynosił 15,6 miesiąca i w porównaniu z rokiem poprzednim był średnio o blisko 2 miesiące krótszy. Orzeczenia wydawane na okres do dwóch lat stanowiły 76,6% ogółu orzeczeń pierwszorazowych rentowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy. W porównaniu do roku poprzedniego odsetek ten wzrósł o 6,6 punktu procentowego. Strukturę orzeczeń według okresu ich ważności zaprezentowano w tablicy 15, natomiast strukturę orzeczeń wydanych na czas określony obrazuje rys. 7.

Tabl. 15 Orzeczenia pierwszorazowe dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według przewidywanego okresu trwania niezdolności

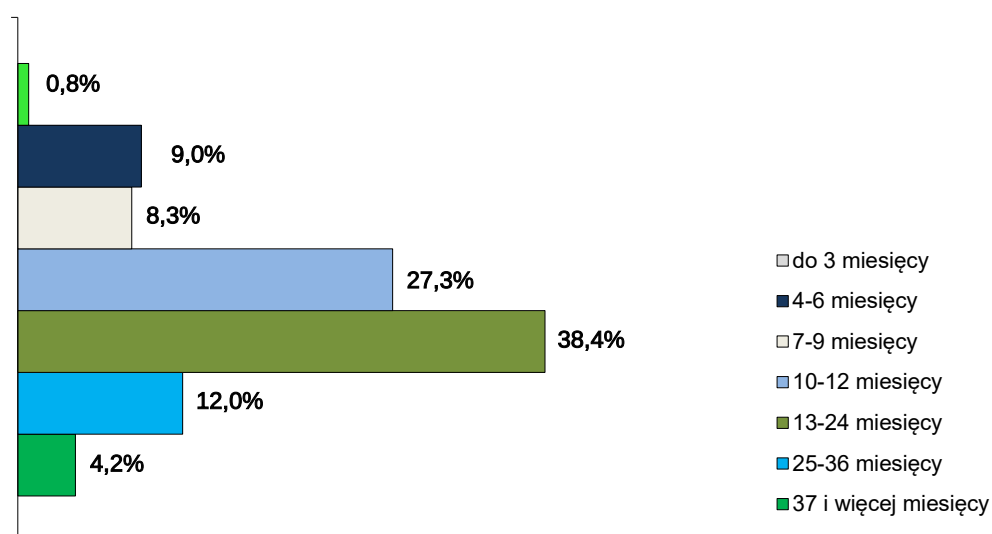
Okres ważności orzeczeń	Ogółem		Orzeczenia ustalające:					
			całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji		całkowitą niezdolność do pracy		częściową niezdolność do pracy	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	42 076	100,0	3 294	100,0	13 588	100,0	25 194	100,0
w tym wydane na okres:								
do 3 miesięcy	320	0,8	17	0,5	77	0,6	226	0,9
4 – 6 miesięcy	3 443	8,2	90	2,7	482	3,5	2 871	11,4
7 – 9 miesięcy	3 198	7,6	99	3,0	538	4,0	2 561	10,2
10 – 12 miesięcy	10 495	24,9	756	23,0	3 250	23,9	6 489	25,8
13 – 24 miesięcy	14 749	35,1	1 222	37,1	5 232	38,5	8 295	32,9
25 – 36 miesięcy	4 630	11,0	572	17,4	1 924	14,2	2 134	8,5
37 miesięcy i więcej	1 619	3,8	233	7,1	639	4,7	747	3,0
bezterminowe	3 542	8,4	296	9,0	1 404	10,3	1 842	7,3
Przeciętny okres **/ niezdolności do pracy w miesiącach	15,6		19,0		17,4		14,2	

*/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowości przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**/ przeciętny okres niezdolności do pracy liczony bez orzeczeń bezterminowych i orzeczeń o nieustalonym okresie

Z przedstawionych danych w tabl. 15 wynika, że w analizowanym 2020 roku przeważały orzeczenia wydane na okres od 13 do 24 miesięcy. Takie orzeczenia otrzymało 35,1% badanych, a w 24,9% przypadków przewidywano, że niezdolność potrwa od 10 do 12 miesięcy.

Rys. 7 Struktura orzeczeń pierwszorazowych rentowych, w których ustalono stopień niezdolności do pracy wydanych na czas określony według przewidywanego okresu trwania niezdolności

W przypadku całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, przeciętny okres ważności orzeczeń wynosił 19,0 miesiąca, wśród osób z całkowitą niezdolnością do pracy okres ten wynosił 17,4 miesiąca, a dla orzeczeń z częściową niezdolnością do pracy – 14,2 miesiąca.

Wśród osób z orzeczoną całkowitą niezdolnością do pracy i samodzielnej egzystencji orzeczenia bezterminowe otrzymało 9,0% badanych, z orzeczoną całkowitą niezdolnością do pracy - 10,3% ubezpieczonych, a z częściową niezdolnością do pracy - 7,3%. W roku poprzednim udział tych orzeczeń wynosił odpowiednio 10,3%, 11,5% i 8,9%.

W orzeczeniach ustalających całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji okres trwania niezdolności w 37,1% orzeczeń ustalono pomiędzy 13 a 24 miesiące, w 23,0% orzeczeń przewidywano, że okres ten będzie trwał od 10 do 12 miesięcy. W orzeczeniach z całkowitą niezdolnością do pracy 38,5% wystawiono na okres pomiędzy 13 a 24 miesiące oraz 23,9% na okres od 10 do 12 miesięcy. W orzeczeniach z częściową niezdolnością do

pracy w 32,9% orzeczeń przewidywano okres niezdolności od 13 do 24 miesięcy oraz w 25,8% orzeczeń na okres od 10 do 12 miesięcy.

Tabl. 16 Struktura orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych*/ według stopnia niezdolności do pracy oraz przewidywanego okresu trwania niezdolności w latach 2019-2020

Okres ważności orzeczeń		Ogółem	Orzeczenia ustalające:		
			całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	całkowitą niezdolność do pracy	częściową niezdolność do pracy
OGÓŁEM	2019	100,0	10,8	32,2	57,0
	2020	100,0	7,8	32,3	59,9
w tym wydane na okres:					
do 3 miesięcy	2019	100,0	10,2	26,1	63,7
	2020	100,0	5,3	24,1	70,6
4 – 6 miesięcy	2019	100,0	3,4	16,5	80,1
	2020	100,0	2,6	14,0	83,4
7 – 9 miesięcy	2019	100,0	4,2	18,2	77,6
	2020	100,0	3,1	16,8	80,1
10 – 12 miesięcy	2019	100,0	9,6	30,4	60,0
	2020	100,0	7,2	31,0	61,8
13 – 24 miesięcy	2019	100,0	10,9	33,8	55,3
	2020	100,0	8,3	35,5	56,2
25 – 36 miesięcy	2019	100,0	14,5	37,1	48,4
	2020	100,0	12,3	41,6	46,1
37 miesięcy i więcej	2019	100,0	17,9	34,5	47,6
	2020	100,0	14,4	39,5	46,1
bezterminowe	2019	100,0	11,3	37,3	51,4
	2020	100,0	8,4	39,6	52,0

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Okres ważności orzeczeń zależy od stopnia naruszenia sprawności organizmu oraz orzeczonego przez lekarza orzecznika stopnia niezdolności do pracy. Istotny wpływ na długość okresu ważności orzeczeń ma rodzaj schorzenia powodującego niezdolność do pracy. Strukturę orzeczeń pierwszorazowych według przewidywanego okresu trwania niezdolności do pracy oraz stopnia tej niezdolności i przyczyn chorobowych przedstawiono w tabl. 17 i 18.

Tabl. 17 Struktura orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych*/, w których ustalono stopień niezdolności do pracy według przewidywanego okresu trwania niezdolności i przyczyn chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na czas określony – w tym:								Przeciętny okres niezdolności do pracy w m-cach
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 - 12	13 - 24	25 - 36	37 miesięcy i więcej	bezterminowo	
OGÓŁEM	100,0	0,8	8,2	7,6	24,9	35,1	11,0	3,8	8,2	15,6
w tym:										
nowotwory	100,0	0,5	3,2	3,6	23,7	39,9	16,1	4,5	8,4	17,7
zaburzenia psychiczne	100,0	0,8	8,6	7,3	28,0	34,7	10,3	3,8	6,1	15,4
choroby układu nerwowego	100,0	1,0	6,7	7,4	24,5	32,7	12,8	6,0	8,8	16,8
choroby układu krążenia	100,0	0,5	5,4	5,4	26,0	37,8	10,6	3,6	10,4	16,0
choroby układu oddechowego	100,0	0,2	5,0	3,7	21,9	33,3	11,4	4,7	19,6	17,5
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	0,9	14,7	13,3	24,8	30,6	6,9	1,9	6,7	13,1
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	1,6	17,4	14,3	23,7	29,5	6,4	2,6	4,4	12,9
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	0,2	5,9	7,0	26,6	34,5	11,2	5,5	8,8	16,3
choroby układu trawiennego	100,0	0,8	8,5	7,4	27,2	37,4	9,3	2,6	6,2	14,6
choroby oka i przydatków oka	100,0	1,4	4,3	6,9	17,5	26,7	12,4	10,6	20,0	19,4
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	0,8	5,2	3,5	21,4	36,1	17,7	9,8	5,2	19,7

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Orzeczenia bezterminowe najczęściej uzyskiwały osoby, u których występują choroby układu krążenia (23,9%) oraz choroby nowotworowe (22,4%) – tabl. 18.

Rozpatrując długość okresu ważności orzeczenia dla poszczególnych grup chorobowych zauważamy, że najwyższy odsetek badanych, którym wydano orzeczenie bezterminowe wystąpił wśród osób dotkniętych chorobami oka i przydatków oka – 20,0% oraz chorobami

układu oddechowego - 19,6%. Najlepsze rokowania co do odzyskania zdolności do pracy dotyczyły osób z urazami kości, stawów i tkanek miękkich oraz chorobami układu kostno-stawowego, mięśniowego - odpowiednio 57,0% i 53,7% orzeczeń o niezdolności do pracy w tych grupach chorobowych wydana została na okres do 12 miesięcy – tabl. 17.

W dalszej kolejności były to osoby z chorobami psychicznymi – 44,7% i chorobami układu trawiennego - 43,9% orzeczeń wydanych do 12 miesięcy (tabl. 17, 18).

Tabl. 18 Struktura orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych*/ w których ustalono stopień niezdolności do pracy według przyczyn chorobowych i przewidywanego okresu trwania niezdolności

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na czas określony:							Bezterminowo
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 -12	13 - 24	25 - 36	37 miesięcy i więcej	
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:									
nowotwory	22,4	13,4	8,6	10,5	21,3	25,5	32,7	26,1	22,4
zaburzenia psychiczne	11,0	11,6	11,6	10,6	12,4	10,9	10,3	10,9	8,0
choroby układu nerwowego	7,5	10,0	6,1	7,3	7,3	7,0	8,7	11,7	7,8
choroby układu krążenia	19,4	12,8	12,8	13,8	20,2	20,9	18,7	18,2	23,9
choroby układu oddechowego	2,4	0,6	1,5	1,2	2,1	2,2	2,4	2,9	5,5
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	18,5	23,1	33,2	32,5	18,4	16,2	11,7	9,1	14,9
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	8,1	16,6	17,2	15,3	7,7	6,8	4,8	5,4	4,2
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	2,1	0,6	1,5	1,9	2,2	2,0	2,1	3,0	2,2
choroby układu trawiennego	2,8	2,8	2,9	2,7	3,0	2,9	2,3	1,9	2,0
choroby oka i przydatków oka	1,2	2,2	0,6	1,1	0,9	0,9	1,4	3,3	2,9
choroby układu moczowo-płciowego	1,4	1,6	0,9	0,7	1,2	1,5	2,3	3,6	0,9

**/ bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego, orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

3. ORZECZENIA PIERWSZORAZOWE UPRAWNIAJĄCE DO ŚWIADCZENIA REHABILITACYJNEGO WYDANE W 2020 ROKU

Zgodnie z ustawą z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 645 ze zm.) świadczenie rehabilitacyjne przysługuje ubezpieczonemu, który po wyczerpaniu zasiłku chorobowego jest nadal niezdolny do pracy, a dalsze leczenie lub rehabilitacja lecznicza rokuje odzyskanie zdolności do pracy. Świadczenie przysługuje na okres niezbędny do przywrócenia zdolności do pracy, nie dłużej niż przez 12 miesięcy.

W 2020 r. orzeczenia pierwszorazowe lekarzy orzeczników, w których ustalono uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego otrzymało 112,3 tys. osób i w porównaniu do roku poprzedniego ich liczba wzrosła o 11,1% (o 11,2 tys. orzeczeń). Najwięcej orzeczeń uprawniających do świadczenia rehabilitacyjnego wydano w związku z chorobami układu kostno-stawowego i mięśniowego - 28,5% oraz z urazami kości, stawów i tkanek miękkich – 17,0%. W dalszej kolejności uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego przyznawano w związku z zaburzeniami psychicznymi – 16,2%, chorobami nowotworowymi – 11,6%, chorobami układu krążenia - 9,4% i chorobami układu nerwowego - 7,0%. Strukturę procentową orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wydanych przez lekarzy orzeczników w ramach badań pierwszorazowych według wybranych grup chorobowych i płci zawiera tabl. 20 i rys. 8.

Podobnie jak w roku poprzednim, większy odsetek wynoszący 52,6% orzeczeń uprawniających do świadczenia rehabilitacyjnego przyznano mężczyznom.

W przypadku badanych mężczyzn główną przyczyną orzekania świadczenia rehabilitacyjnego były choroby układu kostno-stawowego – 28,7% ogółu orzeczeń wydanych mężczyznom, urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 22,3% oraz choroby układu krążenia – 13,7%. Wśród kobiet były to choroby układu kostno-stawowego – 28,5%, zaburzenia psychiczne – 22,7% oraz choroby nowotworowe – 14,6%.

Główną okolicznością powodującą przyznanie uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, podobnie jak w przypadku orzeczeń pierwszorazowych rentowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy, był ogólny stan zdrowia. W związku z tą okolicznością wydano 95,5% uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego. Na skutek wypadków przy pracy ustalono 4,5% uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego, a w związku z chorobami zawodowymi wydano tylko 48 orzeczeń.

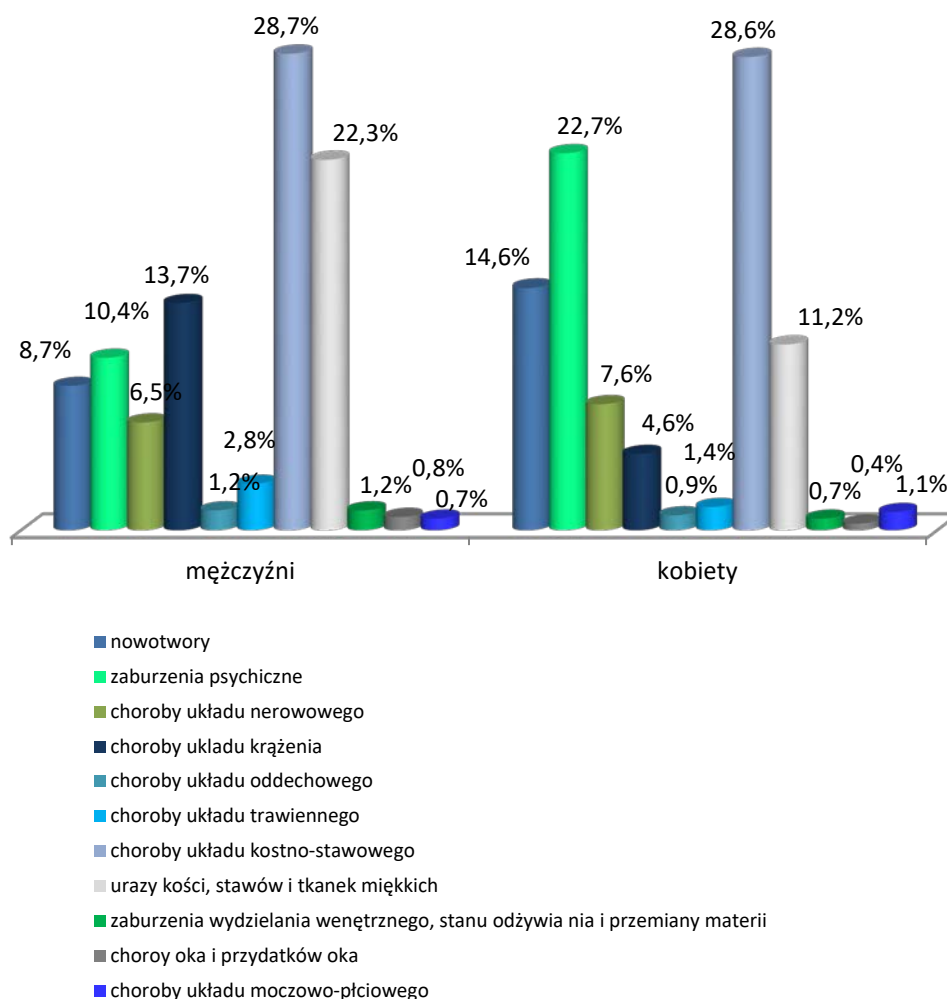
Tabl. 19 Orzeczenia pierwszorazowe ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego w latach 2019-2020 według wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe a – okres poprzedni = 100		Liczba	w tym:	
			Mężczyźni	Kobiety
OGÓŁEM	2019	101 084	53 640	47 352
	2020	112 289	59 045	53 080
	a	111,1	110,1	112,1
w tym:				
nowotwory	2019	12 190	4 720	7 405
	2020	12 979	5 141	7 743
	a	106,5	108,9	104,6
zaburzenia psychiczne	2019	13 481	4 561	8 918
	2020	18 198	6 125	12 069
	a	135,0	134,3	135,3
choroby układu nerwowego	2019	7 312	3 571	3 741
	2020	7 894	3 846	4 044
	a	108,0	107,7	108,1
choroby układu krążenia	2019	10 209	7 851	2 354
	2020	10 516	8 072	2 431
	a	103,0	102,8	103,3
choroby układu oddechowego	2019	980	618	361
	2020	1 144	683	459
	a	116,7	110,5	127,1
choroby układu trawienego	2019	2 174	1 442	727
	2020	2 390	1 626	753
	a	109,9	112,8	103,6
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	2019	28 575	15 038	13 534
	2020	32 043	16 922	15 108
	a	112,1	112,5	111,6
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	18 133	12 482	5 646
	2020	19 136	13 184	5 944
	a	105,5	105,6	105,3
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	2019	1 110	645	463
	2020	1 080	681	395
	a	97,3	105,6	85,3
choroby zakaźne i pasożytnicze	2019	429	271	158
	2020	457	285	171
	a	106,5	105,2	108,2
choroby oka i przydatków oka	2019	658	429	228
	2020	684	475	208
	a	104,0	110,7	91,2
choroby układu moczowo-płciowego	2019	888	337	550
	2020	1 018	420	597
	a	114,6	124,6	108,5

Tabl. 20 Orzeczenia pierwszorazowe ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według płci i wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem		w tym:			
			Mężczyźni		Kobiety	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	112 289	100,0	59 045	100,0	53 080	100,0
w tym:						
nowotwory	12 979	11,6	5 141	8,7	7 743	14,6
zaburzenia psychiczne	18 198	16,2	6 125	10,4	12 069	22,7
choroby układu nerwowego	7 894	7,0	3 846	6,5	4 044	7,6
choroby układu krążenia	10 516	9,4	8 072	13,7	2 431	4,6
choroby układu oddechowego	1 144	1,0	683	1,2	459	0,9
choroby układu trawiennego	2 390	2,1	1 626	2,8	753	1,4
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	32 043	28,5	16 922	28,7	15 108	28,5
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	19 136	17,0	13 184	22,3	5 944	11,2
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	1 080	1,0	681	1,2	395	0,7
choroby zakaźne i pasożytnicze	457	0,4	285	0,5	171	0,3
choroby oka i przydatków oka	684	0,6	475	0,8	208	0,4
choroby układu moczowo-płciowego	1 018	0,9	420	0,7	597	1,1

Rys. 8 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wybranych grup chorobowych i płci

Przeciętny okres niezdolności do pracy dla osób uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego w porównaniu z rokiem poprzednim nie zmienił się i wynosił 5 miesięcy. Rozpatrując orzeczenia o najdłuższym okresie ważności, tj. od 10 do 12 miesięcy zauważamy, że najczęściej uzyskiwały je osoby, u których występują choroby nowotworowe (58,7%) i choroby układu krążenia (12,5%) – tabl. 21.

Rozpatrując poszczególne grupy chorobowe według okresu ważności orzeczenia, najwyższy odsetek badanych, którym wydano orzeczenie o najdłuższym okresie wystąpił wśród osób dotkniętych chorobami nowotworowymi - 31,3%, w drugiej kolejności były to choroby układu krążenia – 8,2% i choroby zakaźne i pasożytnicze – 6,8% - tabl. 22.

Tabl. 21 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wybranych grup chorobowych i przewidywanego okresu trwania niezdolności

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na okres:			
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 - 12
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:					
nowotwory	11,6	2,1	10,2	28,5	58,7
zaburzenia psychiczne	16,2	22,4	15,0	7,6	3,1
choroby układu nerwowego	7,0	7,5	7,3	5,9	3,2
choroby układu krążenia	9,4	5,5	10,7	13,2	12,5
choroby układu oddechowego	1,0	1,1	1,1	0,9	0,5
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	28,5	31,4	29,7	21,0	8,9
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	17,0	18,4	17,6	15,6	6,6
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	1,0	0,9	1,0	0,8	0,6
choroby układu trawiennego	2,1	2,4	2,1	1,7	1,4
choroby oka i przydatków oka	0,6	0,6	0,7	0,4	0,5
choroby układu moczowo-płciowego	0,9	1,0	0,8	0,9	0,9
choroby zakaźne i pasożytnicze	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3

Tabl. 22 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według przewidywanego okresu trwania niezdolności i wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na okres:				Przeciętny okres niezdolności do pracy w m-cach
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 - 12	
OGÓŁEM	100,0	30,0	59,6	4,2	6,2	5,0
w tym:						
nowotwory	100,0	5,6	52,7	10,4	31,3	7,8
zaburzenia psychiczne	100,0	41,5	55,3	2,0	1,2	4,2
choroby układu nerwowego	100,0	31,9	61,8	3,5	2,8	4,6
choroby układu krążenia	100,0	17,7	68,1	6,0	8,2	5,6
choroby układu oddechowego	100,0	31,2	62,2	3,6	3,0	4,7
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	33,0	62,0	3,1	1,9	4,5
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	32,3	61,4	3,9	2,4	4,6
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	29,1	63,1	3,7	4,1	4,9
choroby układu trawiennego	100,0	34,2	58,3	3,5	4,0	4,7
choroby oka i przydatków oka	100,0	27,6	64,5	3,1	4,8	5,1
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	33,5	55,8	4,4	6,3	4,9
choroby zakaźne i pasożytnicze	100,0	28,0	60,6	4,6	6,8	5,1

Tabl. 23 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wieku osób badanych oraz wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Wiek osób badanych:							Średni wiek w latach
		19 lat i mniej	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej	
OGÓŁEM	100,0	0,1	7,1	17,3	27,2	35,7	12,3	0,3	47,5
w tym:									
nowotwory	100,0	0,1	3,4	12,0	28,1	42,3	13,7	0,4	49,7
zaburzenia psychiczne	100,0	0,1	9,6	24,4	31,8	28,7	5,3	0,1	44,2
choroby układu nerwowego	100,0	0,0	5,1	17,5	30,0	36,1	11,1	0,2	47,7
choroby układu krążenia	100,0	0,0	1,4	6,7	20,5	44,6	26,1	0,7	53,2
choroby układu oddechowego	100,0	-	2,4	10,8	23,5	41,0	21,3	1,0	51,4
choroby układu trawienia	100,0	-	6,6	19,9	29,1	31,7	12,3	0,4	46,8
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	0,1	5,0	14,2	27,1	39,8	13,5	0,3	48,9
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	0,4	12,4	22,0	27,0	28,7	9,2	0,3	44,5
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	-	3,3	13,6	26,2	41,2	15,7	-	49,8
choroby zakaźne i pasożytnicze	100,0	0,2	6,6	21,5	26,8	32,9	11,6	0,4	46,7
choroby oka i przydatków oka	100,0	0,3	6,3	12,4	23,6	40,6	15,8	1,0	49,4
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	-	6,6	18,9	29,9	31,5	12,3	0,8	47,2

Średni wiek osób, którym ustalono uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 47,5 roku (w przypadku mężczyzn – 48,8 roku, w przypadku kobiet – 45,9 roku) i w porównaniu do roku poprzedniego nie zmienił się znacząco. Osoby w wieku 50 – 59 lat

stanowili 35,7% ogółu uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego, a w wieku 40 – 49 odsetek ten wynosił – 27,2% (tabl. 23).

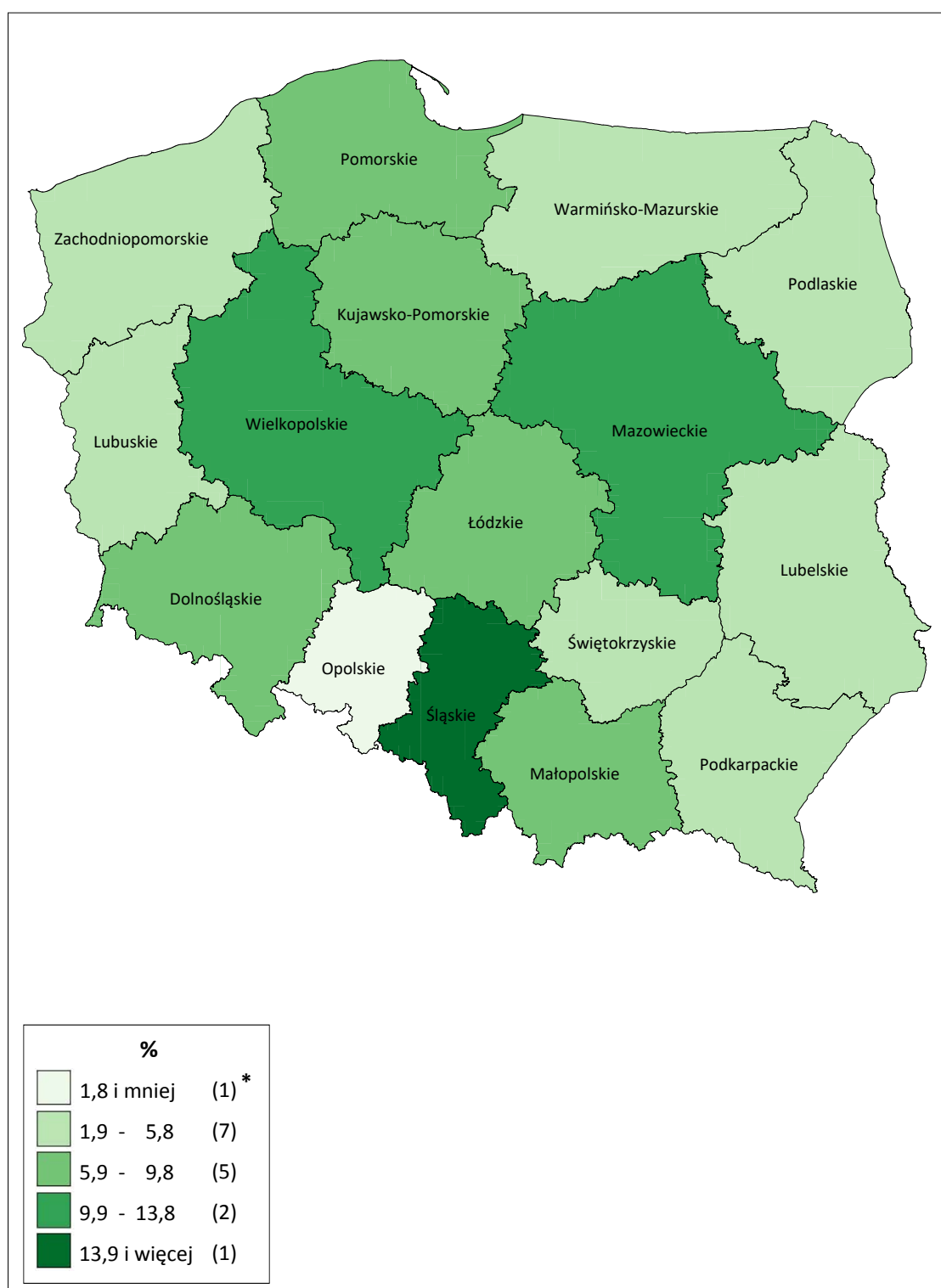
Najmłodszy badani, przeciętnie w wieku 44,2 roku, to świadczeniobiorcy z zaburzeniami psychicznymi, natomiast najstarsi, średnio w wieku 53,2 roku, to ubezpieczeni, u których wystąpiły choroby układu krążenia (tabl. 23).

Największą liczbę orzeczeń przyznających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego w 2020 r. wydano: w województwie śląskim – 14,7% ogółu tych orzeczeń, mazowieckim - 12,4%, wielkopolskim - 10,5% oraz łódzkim - 9,5%, najmniejszą w województwie opolskim - 1,6% i podlaskim – 2,5% (tabl. 24).

Tabl. 24 Struktura orzeczeń pierwszorazowych uprawniających do świadczenia rehabilitacyjnego według województw

Województwo	Orzeczenia w odsetkach
OGÓŁEM	100,0
Dolnośląskie	6,9
Kujawsko-pomorskie	6,2
Lubelskie	4,6
Lubuskie	2,7
Łódzkie	9,5
Małopolskie	6,7
Mazowieckie	12,4
Opolskie	1,6
Podkarpackie	4,5
Podlaskie	2,5
Pomorskie	7,0
Śląskie	14,7
Świętokrzyskie	3,0
Warmińsko-mazurskie	3,1
Wielkopolskie	10,5
Zachodniopomorskie	4,1

Rys. 9 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według województw

* liczba województw

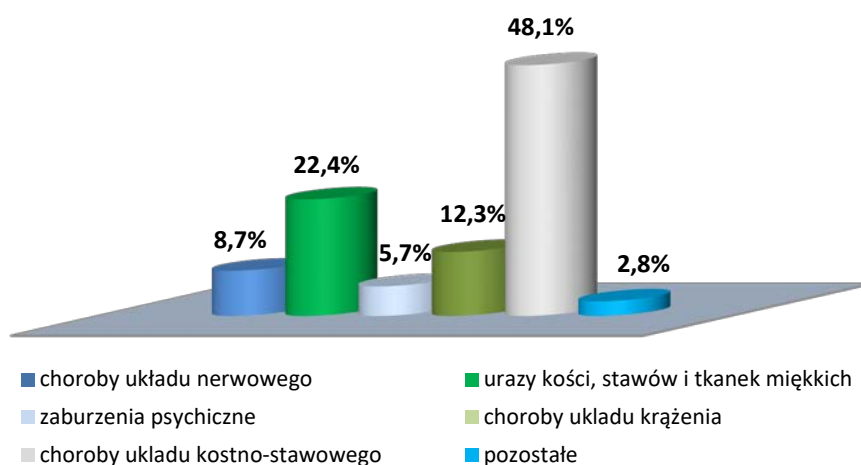
Podobnie jak w przypadku orzeczeń pierwszorazowych rentowych, lekarze orzecznicy wydając orzeczenia ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego w wielu przypadkach ustalają jednocześnie potrzebę przeprowadzenia rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS. Prewencja rentowa realizowana przez program rehabilitacji leczniczej jest jednym z zadań Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i ma na celu przywrócenie zdolności do pracy ubezpieczonym zagrożonym częściową bądź całkowitą niezdolnością do pracy.

Rehabilitacji leczniczej podlegają schorzenia: narządu ruchu, układu krążenia, układu oddechowego, choroby psychosomatyczne, nowotwory gruczołu piersiowego oraz choroby narządu głosu.

W 2020 r. na 112,3 tys. orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wydano 6,0 tys., tj. 5,4% orzeczeń z jednoczesnym ustaleniem potrzeby rehabilitacji leczniczej.

W tej grupie osób, w 70,5% przypadków, konieczność rehabilitacji leczniczej orzeczono w związku z chorobami układu kostno-stawowego i urazami kości, stawów i tkanek miękkich. Strukturę orzeczeń według grup chorobowych, które wiązały się z potrzebą przeprowadzenia rehabilitacji leczniczej przedstawia rys. 10.

Rys. 10 Struktura orzeczeń pierwszorazowych ustalających potrzebę rehabilitacji leczniczej uprawnionym do świadczenia rehabilitacyjnego według grup chorobowych

4. ORZECZENIA PONOWNE DLA CELÓW RENTOWYCH */ WYDANE W 2020 ROKU

Badania ponowne przeprowadzane są na wniosek zainteresowanego, występującego o ponowne stwierdzenie niezdolności do pracy, po przedstawieniu przez niego dokumentacji medycznej. Z reguły badaniom ponownym poddawane są osoby mające orzeczenie o niezdolności do pracy wydane na czas określony.

Nie wyklucza się też badania osób z bezterminowym orzeczeniem o niezdolności do pracy.

Badania ponowne rencistów umożliwiają ustalenie zmian stanu zdrowia badanych po upływie czasu określonego w poprzednim orzeczeniu. Ich wynikiem jest: utrzymanie, zmiana poprzednio orzeczonego stopnia niezdolności do pracy lub stwierdzenie braku niezdolności do pracy.

W 2020 r. lekarze orzecznicy ZUS na podstawie badań ponownych wydali 278,3 tys. orzeczeń. W porównaniu z rokiem poprzednim ich liczba wzrosła o 32,3 tys., tj. o 13,1%.

W wyniku badań ponownych 15,2 tys. osób, tj. 5,5% ogółu badanych zostało uznanych za całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji, 37,7 tys. (13,5%) za całkowicie niezdolne do pracy, 103,2 tys. (37,1%) za częściowo niezdolne do pracy, 92,1 tys. (33,1%) otrzymało uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego, a orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego otrzymały 22 osoby.

U pozostałych 30,1 tys. (tj. 10,8%) stwierdzono brak niezdolności do pracy lub brak całkowitej niezdolności do pracy, bądź brak całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, a także brak uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego oraz nie została ustalona ocena orzeczenia.

W porównaniu do roku poprzedniego liczba orzeczeń ponownych (bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, jego braku oraz orzeczeń ustalających celowość przekwalifikowania zawodowego) wzrosła o 10,2% i wyniosła 175,2 tys.

**/ bez orzeczeń ponownych w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

**Tabl. 25 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/
w latach 2019 - 2020**

Orzeczenia a – rok poprzedni = 100		Liczba	W odsetkach
OGÓŁEM	2019	245 984	100,0
	2020	278 280	100,0
	a	113,1	x
z tego ustalające:			
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	2019	16 803	6,8
	2020	15 223	5,5
	a	90,6	x
całkowitą niezdolność do pracy	2019	32 730	13,3
	2020	37 705	13,5
	a	115,2	x
częściową niezdolność do pracy	2019	88 565	36,0
	2020	103 233	37,1
	a	116,6	x
uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego	2019	74 771	30,4
	2020	92 122	33,1
	a	123,2	x
celowość przekwalifikowania zawodowego	2019	79	0,0
	2020	22	0,0
	a	27,8	x
brak niezdolności do samodzielnej egzystencji	2019	6 811	2,8
	2020	6 900	2,5
	a	101,3	x
brak całkowitej niezdolności do pracy	2019	2 696	1,1
	2020	2 491	0,9
	a	92,4	x
brak uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego	2019	12 001	4,9
	2020	10 898	3,9
	a	90,8	x
brak niezdolności do pracy	2019	11 022	4,5
	2020	9 273	3,3
	a	84,1	x
nieustalona ocena**/	2019	506	0,2
	2020	413	0,2
	a	81,6	x

*/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

W badaniach ponownych wydano 156,2 tys. (tj. 89,1%) orzeczeń ustalających niezdolność do pracy. W 9,4 tys. (tj. 5,4%) orzeczeń ustalono brak całkowitej niezdolności do pracy lub całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, a w przypadku 9,3 tys. orzeczeń, tj. 5,3% uznano, że badane osoby są zdolne do pracy. Pozostałe 0,2%, tj. 413 orzeczeń - to nieustalona ocena orzecznicza (tabl. 25).

Należy jednak zaznaczyć, że orzeczenia o braku całkowitej niezdolności do pracy lub o braku całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, w przypadku orzeczeń ponownych rentowych, oznaczają z reguły utrzymanie dotychczasowego stopnia niezdolności do pracy i nie wykluczają badanych z populacji osób otrzymujących renty.

Wśród badanych ponownie w celach rentowych, podobnie jak w całej populacji, przeważali mężczyźni, stanowiąc 2/3 ogółu. Przeważający udział mężczyzn dotyczył wszystkich grup wiekowych, a najwyższy ich odsetek odnotowujemy wśród osób w wieku 60 - 64 lat – 97,1% oraz w wieku powyżej 65 roku życia – 75,3%.

**Tabl. 26 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/
według płci i wieku osób badanych**

Wiek	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety		Nieustalona płeć**/
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba
OGÓŁEM	156 161	100,0	103 927	100,0	51 669	100,0	565
z tego:							
19 lat i mniej	4	0,0	3	0,0	1	0,0	-
20 – 29	1 508	1,0	1 038	1,0	470	0,9	-
30 – 39	10 615	6,8	6 432	6,2	4 183	8,1	-
40 – 49	31 712	20,3	17 145	16,5	14 565	28,2	2
50 – 59	70 992	45,5	40 278	38,7	30 713	59,5	1
60 – 64	38 189	24,4	37 088	35,7	1 100	2,1	1
65 lat i więcej	2 581	1,6	1 943	1,9	637	1,2	1
nieustalony wiek**/	560	0,4	-	-	-	-	560
Średni wiek w latach	53,4		54,7		50,7		x

*/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia, bądź ich brak do świadczenia rehabilitacyjnego, celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

W populacji mężczyzn badanych ponownie dominowali mężczyźni w wieku 50–59 lat – 38,7% i w wieku 60–64 lat – 35,7%, a w populacji kobiet badanych ponownie dominowały kobiety w wieku 50–59 lat - 59,5% tej populacji.

Średni wiek osób badanych ponownie w 2020 r. wyniósł 53,4 roku (mężczyźni – 54,7 roku, kobiety – 50,7 roku) i był niższy w porównaniu do roku poprzedniego średnio o ok. 4 m-ce.

Spośród 156,2 tys. orzeczeń z ustalonym stopniem niezdolności do pracy, lekarze orzecznicy ZUS ustalili jednocześnie dla 1,9 tys., tj. 1,2% osób potrzebę przeprowadzenia rehabilitacji leczniczej.

W 94,6% przypadków jednoczesna rehabilitacja lecznicza orzekana była osobom z ustaloną częściową niezdolnością do pracy. (tabl. 27).

**Tabl. 27 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/
według płci osób badanych i stopnia niezdolności do pracy**

Stopień niezdolności do pracy	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety		Nieustalona płeć**/
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba
ORZECZENIA OGÓŁEM	156 161	100,0	103 927	100,0	51 669	100,0	565
w tym:							
z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	1 895	100,0	1 158	100,0	737	100,0	-
z tego ustalające:							
całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	15 223	9,8	10 223	9,8	4 699	9,1	301
w tym							
z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	1	0,1	-	-	1	0,1	-
całkowitą niezdolność do pracy	37 705	24,1	25 773	24,8	11 740	22,7	192
w tym							
z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	100	5,3	69	6,0	31	4,2	-
częściową niezdolność do pracy	103 233	66,1	67 931	65,4	35 230	68,2	72
w tym							
z jednoczesną potrzebą rehabilitacji leczniczej	1 794	94,6	1 089	94,0	705	95,7	-

*/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Orzekana niezdolność do pracy i jej stopień są nierozzerwalnie związane z przyczynami chorobowymi.

Jak wykazuje analiza orzeczeń ponownych wydanych do celów rentowych ustalających niezdolność do pracy najczęściej występującymi chorobami powodującymi tę niezdolność w 2020 r. były:

- zaburzenia psychiczne - 20,4% ogółu badanych, którym ustalono stopień niezdolności do pracy,
- choroby układu krążenia - w 18,2%,
- choroby układu kostno-stawowego - 18,2%.

W zależności od stopnia niezdolności do pracy rozkład poszczególnych grup chorobowych był odmienny, i tak:

- całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji orzekano głównie na skutek:
 - chorób nowotworowych – 25,2% przypadków,
 - chorób układu krążenia - 18,9%,
 - chorób układu nerwowego – 16,8%
 - zaburzeń psychicznych - 16,7%,
- całkowitą niezdolność do pracy - na skutek:
 - zaburzeń psychicznych - 27,4%,
 - chorób układu krążenia – 18,7%,
 - nowotworów - 18,5%,
- częściową niezdolność do pracy - na skutek:
 - chorób układu kostno-stawowego - 24,2%,
 - zaburzeń psychicznych – 18,4%,
 - chorób układu krążenia – 18,0% (tabl. 28, 29).

Najwyższy średni wiek odnotowano w orzeczeniach ponownych wydanych w związku z niezdolnością spowodowaną, analogicznie jak w przypadku orzeczeń pierwszorazowych, chorobami układu oddechowego 57,3 roku oraz chorobami układu krążenia - 56,9 roku. Najmłodszy badani ponownie to osoby przeciętnie w wieku 50,8 roku z urazami kości, stawów i tkanek miękkich.

Tabl. 28 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/ z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według wybranych grup chorobowych wydane w latach 2019 – 2020

Grupy chorobowe a – rok poprzedni = 100		Liczba	Orzeczenia ustalające:		
			niezdolność do samodzielnej egzystencji	całkowitą niezdolność do pracy	częściową niezdolność do pracy
	2019	138 098	16 803	32 730	88 565
	2020	156 161	15 223	37 705	103 233
	a	113,1	90,6	115,2	116,6
w tym:					
nowotwory	2019	15 495	4 341	5 703	5 451
	2020	17 136	3 834	6 955	6 347
	a	110,6	88,3	122,0	116,4
zaburzenia psychiczne	2019	27 218	2 443	8 659	16 116
	2020	31 894	2 534	10 336	19 024
	a	117,2	103,7	119,4	118,0
choroby układu nerwowego	2019	13 293	2 765	2 366	8 162
	2020	14 740	2 552	2 863	9 325
	a	110,9	92,3	121,0	114,3
choroby układu krążenia	2019	26 086	3 009	6 362	16 715
	2020	28 452	2 871	7 049	1 8532
	a	109,1	95,4	110,8	110,9
choroby układu oddechowego	2019	4 099	285	737	3 077
	2020	4 176	252	734	3 190
	a	101,9	88,4	99,6	103,7
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	2019	23 750	716	2 581	20 453
	2020	28 462	642	2 815	25 005
	a	119,8	89,7	109,1	122,3
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	10 577	825	1 701	8 051
	2020	13 069	817	2 182	10 070
	a	123,6	99,0	128,3	125,1
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania	2019	3 948	446	751	2 751
	2020	4 359	382	843	3 134
	a	110,4	85,7	112,3	113,9
choroby układu trawiennego	2019	2 554	118	778	1 658
	2020	2 966	126	824	2 016
	a	116,1	106,8	105,9	121,6
choroby oka i przydatków oka	2019	2 709	495	767	1 447
	2020	2 969	490	821	1 658
	a	109,6	99,0	107,0	114,6
choroby układu moczowo-płciowego	2019	2 221	339	1 086	796
	2020	2 408	298	1 187	923
	a	108,4	87,9	109,3	116,0

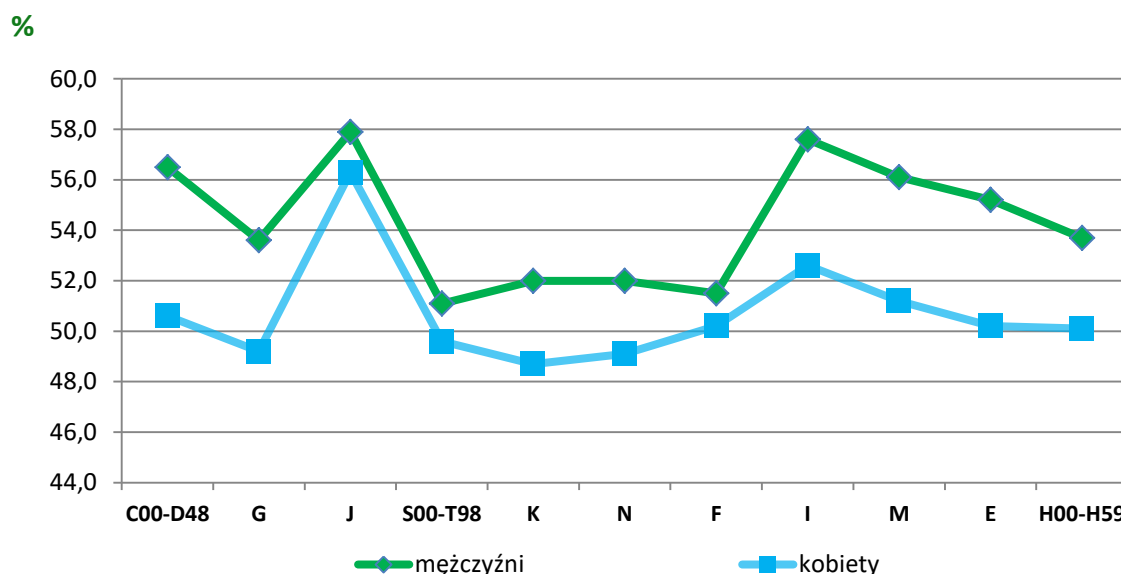
*/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną

**Tabl. 29 Struktura orzeczeń ponownych wydanych dla celów rentowych*/
z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według wybranych
grup chorobowych**

Grupy chorobowe		Ogółem	Stopień niezdolności do pracy:			Średni wiek w latach
			całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	całkowita niezdolność do pracy	częściowa niezdolność do pracy	
OGÓŁEM	2019	100,0	100,0	100,0	100,0	53,7
	2020	100,0	100,0	100,0	100,0	53,4
w tym:						
nowotwory	2019	11,2	25,8	17,4	6,2	54,4
	2020	11,0	25,2	18,5	6,2	53,8
zaburzenia psychiczne	2019	19,7	14,5	26,5	18,2	51,2
	2020	20,4	16,7	27,4	18,4	51,0
choroby układu nerwowego	2019	9,6	16,5	7,2	9,2	52,2
	2020	9,4	16,8	7,6	9,0	51,9
choroby układu krążenia	2019	18,9	17,9	19,4	18,9	57,1
	2020	18,2	18,9	18,7	18,0	56,9
choroby układu oddechowego	2019	3,0	1,7	2,3	3,5	57,5
	2020	2,7	1,7	2,0	3,1	57,3
choroby układu kostno- stawowego, mięśniowego	2019	17,2	4,3	7,9	23,1	54,4
	2020	18,2	4,2	7,5	24,2	54,2
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	7,7	4,9	5,2	9,1	51,0
	2020	8,4	5,4	5,8	9,8	50,8
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	2019	2,9	2,7	2,3	3,1	54,0
	2020	2,8	2,5	2,2	3,0	53,8
choroby układu trawienego	2019	1,8	0,7	2,4	1,9	51,1
	2020	1,9	0,8	2,2	2,0	51,0
choroby oka i przydatków oka	2019	2,0	2,9	2,3	1,6	52,5
	2020	1,9	3,2	2,2	1,6	52,4
choroby układu moczowo płciowego	2019	1,6	2,0	3,3	0,9	51,2
	2020	1,5	2,0	3,2	0,9	51,1

**/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

Rys. 11 Średni wiek osób badanych ponownie dla celów rentowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe na rys.11:

C00-D48 - nowotwory

G – choroby układu nerwowego

J – choroby układu oddechowego

S00-T98 - urazy, zatrucia

K – choroby układu trawiennego

N – choroby układu moczowo-płciowego

F – zaburzenia psychiczne

I – choroby układu krążenia

M – choroby układu kostno-stawowego

E – zaburzenia wydzielania wewnętrznego

H00-H59 – choroby oka i przydatków oka

Z przyczynami chorobowymi powodującymi niezdolność do pracy jest powiązany także przewidywany okres trwania tej niezdolności. Lekarz orzecznik ponownie ocenia charakter i stopień naruszenia sprawności organizmu badanej osoby oraz rokowania co do odzyskania przez nią zdolności do pracy.

W 2020 r. przeciętny przewidywany okres trwania niezdolności do pracy określony w wyniku badań ponownych wyniósł 25,7 miesiąca. W porównaniu z rokiem poprzednim był krótszy przeciętnie o blisko 3 m-ce.

W wyniku analizy okresu ważności wydanych orzeczeń ponownych ustalono, że w 86,8% przypadków orzeczenia wydane zostały na czas określony i w stosunku do 2019 r. ich udział wzrósł o 2,4 punktu procentowego - tabl. 30.

W określonych przypadkach lekarz orzecznik może orzec, że niezdolność do pracy jest trwała i wydać orzeczenie bezterminowe. W 2020 r. lekarze orzecznicy wydali 20,6 tys. orzeczeń bezterminowych.

Na długość okresu ważności orzeczenia istotny wpływ ma rodzaj choroby powodującej niezdolność do pracy. Rozpatrując poszczególne choroby według okresu ważności orzeczeń obserwujemy, że największy odsetek orzeczeń bezterminowych występuje wśród osób z chorobami oka i przydatków oka – 23,8%, z chorobami układu oddechowego - 18,8% oraz z chorobami układu krążenia – 15,7%.

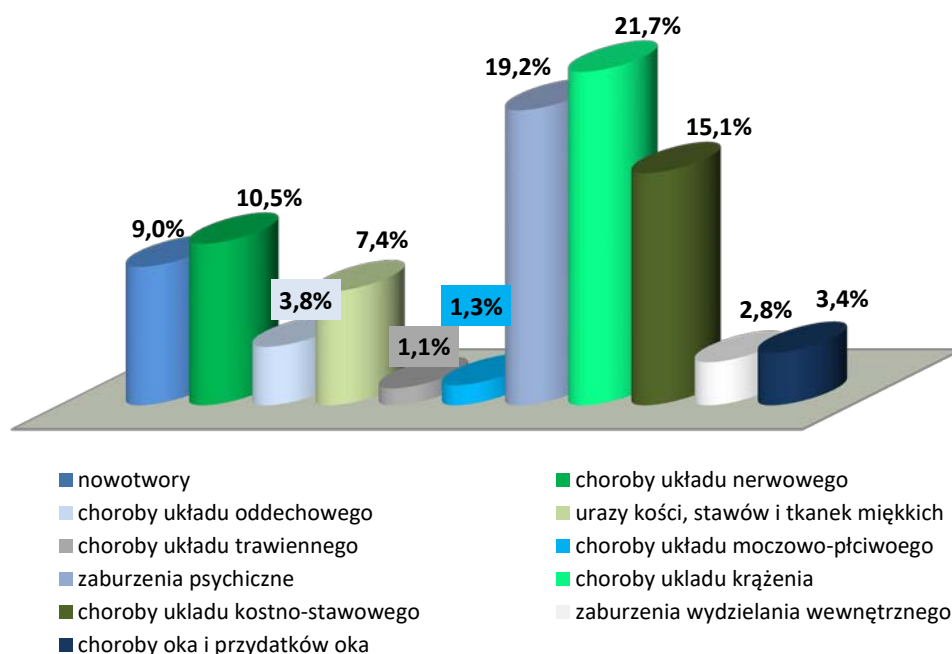
Najwyższy odsetek osób, którym orzeczono niezdolność do pracy na czas określony występuje głównie wśród rencistów, u których wystąpiły choroby układu trawiennego, nowotwory i choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego.

Tabl. 30 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/ z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według przewidywanego okresu trwania tej niezdolności oraz jej przyczyn chorobowych

Grupy chorobowe	Liczba	Orzeczenia wydane na czas określony – w tym:							bezterminowo
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 - 12	13 - 24	25 - 36	37 miesięcy i więcej	
OGÓŁEM	156 161	1 013	6 065	6 631	19 398	35 197	33 935	33 261	20 567
w tym:									
nowotwory	17 136	115	632	759	3 056	5 152	3 377	2 178	1 849
zaburzenia psychiczne	31 894	179	810	828	3 091	6 160	7 987	8 871	3 955
choroby układu nerwowego	14 740	73	430	465	1 418	2 856	3 351	3 983	2 158
choroby układu krążenia	28 452	168	824	925	3 394	6 498	6 351	5 800	4 467
choroby układu oddechowego	4 176	24	104	138	398	829	987	905	787
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	28 462	238	1 816	2 029	4 240	7 323	5 298	4 391	3 113
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	13 069	86	820	870	1 805	2 791	2 465	2 691	1 532
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	4 359	30	126	130	459	923	1 037	1 083	570
choroby układu trawiennego	2 966	29	139	150	509	740	656	518	224
choroby oka i przydatków oka	2 969	24	48	63	208	393	629	900	703
choroby układu moczowo-płciowego	2 408	9	56	56	184	451	644	732	275

*/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną

Rys. 12 Struktura orzeczeń ponownych*/ z ustalonym stopniem niezdolności do pracy wydanych bezterminowo według wybranych grup chorobowych

**/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

W populacji osób, którym w wyniku badań ponownych wydano orzeczenia bezterminowe największy odsetek to osoby z niezdolnością do pracy spowodowaną chorobami układu krążenia 21,7%, zaburzeniami psychicznymi 19,2% orzeczeń, chorobami układu kostno-stawowego, mięśniowego – 15,1% oraz chorobami układu nerwowego 10,5% orzeczeń ponownych bezterminowych.

W zależności od orzeczonego stopnia niezdolności do pracy odsetek orzeczeń bezterminowych wyniósł (tabl. 31):

- w przypadku całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji – 16,5%,
- w przypadku całkowitej niezdolności do pracy - 14,3%,
- w przypadku częściowej niezdolności do pracy - 12,3%.

W przypadku orzeczeń ponownych ustalających całkowitą niezdolność do pracy przeciętny okres niezdolności był dłuższy od przeciętnego okresu ogółem i wyniósł 27,4 miesiąca. W związku z częściową niezdolnością do pracy był krótszy i wyniósł 25,1 miesiąca.

Tabl. 31 Orzeczenia ponowne wydane dla celów rentowych*/ z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według przewidywanego okresu trwania niezdolności

Okres ważności orzeczenia	OGÓŁEM	Orzeczenia ustalające:		
		całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	całkowita niezdolność do pracy	częściowa niezdolność do pracy
OGÓŁEM	156 161	15 223	37 705	103 233
w tym wydane na okres:				
do 12 miesięcy	33 107	3 038	6 658	23 411
13 – 24 miesięcy	35 197	3 623	8 277	23 297
25 –36 miesięcy	33 935	2 955	8 496	22 484
37 miesięcy i więcej	33 261	3 085	8 851	21 325
bezterminowe	20 567	2 505	5 401	12 661

Tabl. 32 Struktura orzeczeń ponownych wydanych dla celów rentowych*/ według stopnia niezdolności do pracy oraz przewidywanego okresu jej trwania w 2020 roku

Okres ważności orzeczenia	OGÓŁEM	Orzeczenia ustalające:		
		całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji	całkowita niezdolność do pracy	częściowa niezdolność do pracy
OGÓŁEM	100,0	9,8	24,1	66,1
w tym wydane na okres:				
do 12 miesięcy	100,0	9,2	20,1	70,7
13 – 24 miesięcy	100,0	10,3	23,5	66,2
25 –36 miesięcy	100,0	8,7	25,0	66,3
37 miesięcy i więcej	100,0	9,3	26,6	64,1
bezterminowe	100,0	12,2	26,2	61,6
Przeciętny okres **/ niezdolności do pracy w m-cach	25,7	26,0	27,4	25,1

**/ bez orzeczeń w sprawie renty socjalnej, orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego lub celowość przekwalifikowania zawodowego oraz orzeczeń o rentę rodzinną*

***/ przeciętny okres niezdolności do pracy liczony bez orzeczeń bezterminowych i orzeczeń o nieustalonym okresie*

5. ORZECZENIA PONOWNE UPRAWNIAJĄCE DO ŚWIADCZENIA REHABILITACYJNEGO WYDANE W 2020 ROKU

W 2020 r. orzeczenia ponowne lekarzy orzeczników, w których ustalono uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego otrzymało 92,1 tys. osób i w porównaniu do roku poprzedniego ich liczba zwiększyła się o 17,4 tys., tj. o 23,2%. Ponowne ustalenie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego z reguły jest przedłużeniem orzeczenia pierwszorazowego tego świadczenia, dlatego też udział głównych grup chorobowych, z tytułu których przyznano świadczenie rzadko ulega zmianie.

Najczęściej uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego orzekano ponownie w związku z chorobami układu kostno-stawowego i mięśniowego – 34,1%, z zaburzeniami psychicznymi – 17,6% oraz z urazami kości, stawów i tkanek miękkich – 15,8%. W dalszej kolejności uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego przyznawano w związku z chorobami układu krążenia – 9,3%, z chorobami układu nerwowego – 7,7% i nowotworami – 6,5%. W przypadku badanych mężczyzn główną przyczyną orzekania świadczenia rehabilitacyjnego były choroby układu kostno-stawowego – 33,4% ogółu orzeczeń wydanych mężczyznom, urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 20,5% oraz choroby układu krążenia – 13,5%. Wśród kobiet były to choroby układu kostno-stawowego – 34,8%, zaburzenia psychiczne – 24,8%, urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 10,6% oraz choroby układu nerwowego – 8,6%.

Strukturę procentową orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wydanych przez lekarzy orzeczników w ramach badań ponownych według wybranych grup chorobowych i płci zawiera tabl. 33 i rys. 13.

Średni wiek osób, którym ustalono ponownie uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 48,2 roku (mężczyźni – 49,3 roku, kobiety – 47 lat). W porównaniu z rokiem poprzednim nie zmienił się. Z uwagi na to, że jest to często kontynuacja uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego orzeczonego po raz pierwszy, średni wiek tej grupy badanych jest wyższy o blisko rok od średniego wieku osób z orzeczeniem pierwszorazowym uprawniającym do świadczenia rehabilitacyjnego. Osoby w wieku 40 – 59 lat stanowiły 66,3% ogółu uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego (tabl. 35).

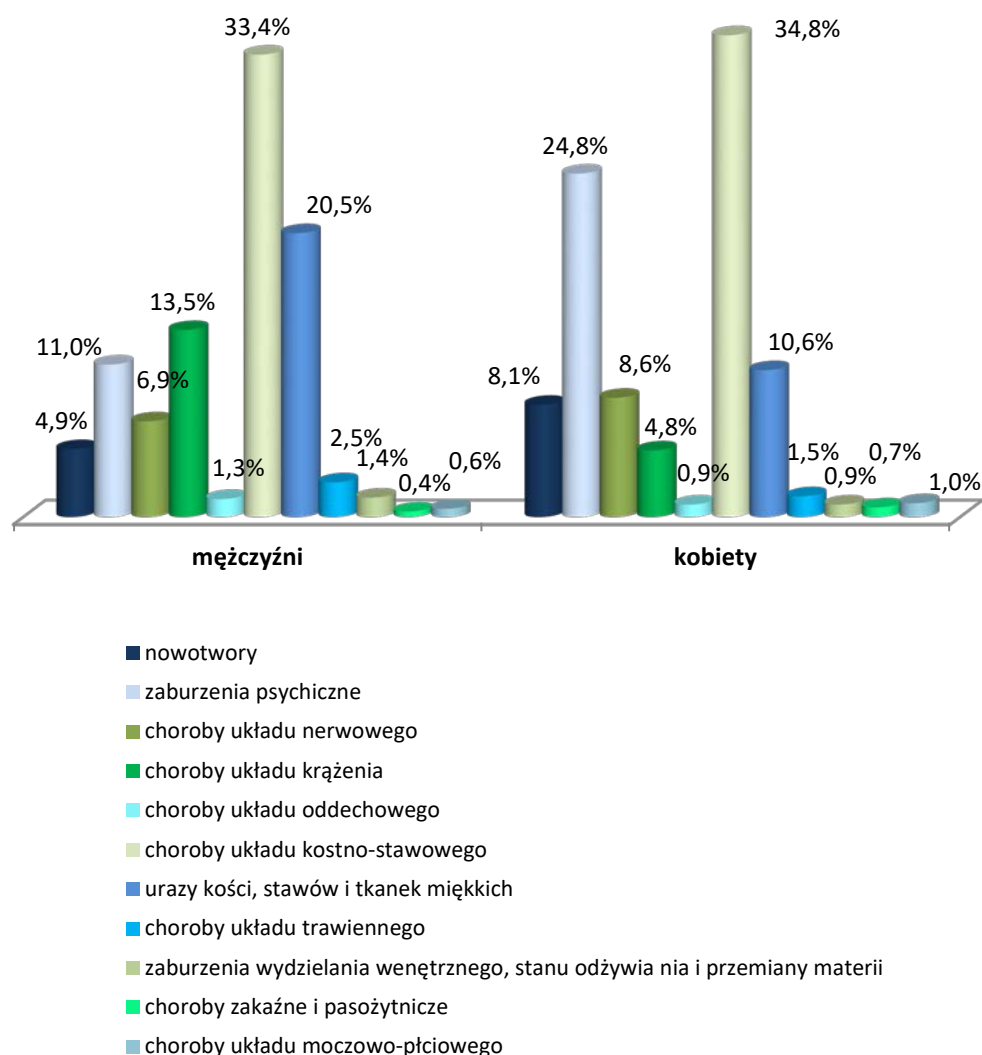
Najmłodszy badani, to świadczeniobiorcy z zaburzeniami psychicznymi i z urazami kości, stawów i tkanek miękkich. Ich średni wiek wynosił odpowiednio 45,3 i 45,4 roku. Najstarsi zaś, to ubezpieczeni z chorobami układu krążenia – średnio w wieku 53,5 roku.

Tabl. 33 Orzeczenia ponowne ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według płci i wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety		Nieustalona płeć*/	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	92 122	100,0	47 877	100,0	44 175	100,0	70	100,0
w tym:								
Nowotwory	5 945	6,5	2 354	4,9	3 556	8,1	35	50,0
zaburzenia psychiczne	16 232	17,6	5 268	11,0	10 956	24,8	8	11,4
choroby układu nerwowego	7 124	7,7	3 314	6,9	3 808	8,6	2	2,9
choroby układu krążenia	8 589	9,3	6 483	13,5	2 102	4,8	4	5,7
choroby układu oddechowego	996	1,1	597	1,3	398	0,9	1	1,4
choroby układu trawienego	1 883	2,0	1 204	2,5	675	1,5	4	5,7
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	31 376	34,1	15 994	33,4	15 375	34,8	7	10,0
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	14 529	15,8	9 829	20,5	4 694	10,6	6	8,6
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	1 067	1,2	665	1,4	400	0,9	2	2,9
choroby zakaźne i pasożytnicze	327	0,4	197	0,4	300	0,7	-	-
choroby oka i przydatków oka	562	0,6	361	0,8	201	0,5	-	-
choroby układu moczowo-płciowego	738	0,8	285	0,6	453	1,0	-	-

*/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Rys. 13 Struktura orzeczeń ponownych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wybranych grup chorobowych i płci

Przeciętny okres ważności orzeczenia o niezdolności do pracy dla osób badanych ponownie i uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 4 miesiące i był krótszy od okresu niezdolności do pracy w przypadku orzeczeń pierwszorazowych o 1 miesiąc. W 97,1% przypadków orzeczenia ponowne uprawniające do świadczenia rehabilitacyjnego wydawane były na okres do 6 miesięcy – tabl. 36.

Orzeczenia o najdłuższym okresie, tj. 10 - 12 miesięcy najczęściej uzyskiwały osoby, u których występują choroby nowotworowe - 25,8%, choroby układu kostno-stawowego – 19,6% oraz urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 13,4%. – tabl. 37.

Tabl. 34 Orzeczenia ponowne ustalające uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego w latach 2019 - 2020 według wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe a – okres poprzedni = 100		Liczba	Mężczyźni	Kobiety	Nieustalona płeć*/
OGÓŁEM	2019	74 771	39 019	35 720	32
	2020	92 122	47 877	44 175	70
	a	123,2	122,7	123,7	218,8
w tym:					
nowotwory	2019	5 009	1 845	3 148	16
	2020	5 945	2 354	3 556	35
	a	118,7	127,6	113,0	218,8
zaburzenia psychiczne	2019	11 803	3 898	7 899	6
	2020	16 232	5 268	10 956	8
	a	137,5	135,1	138,7	133,3
choroby układu nerwowego	2019	6 290	3 015	3 275	-
	2020	7 124	3 314	3 808	2
	a	113,3	109,9	116,7	x
choroby układu krążenia	2019	6 935	5 186	1 745	4
	2020	8 589	6 483	2 102	4
	a	123,9	125,0	120,5	100,0
choroby układu oddechowego	2019	924	558	365	1
	2020	996	597	398	1
	a	107,8	107,0	109,0	100,0
choroby układu trawiennego	2019	1 658	1 099	557	2
	2020	1 883	1 204	675	4
	a	113,6	109,6	121,2	200,0
choroby układu kostno- stawowego, mięśniowego	2019	24 709	12 538	12 171	-
	2020	31 376	15 994	15 375	7
	a	127,0	127,6	126,3	x
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	2019	12 424	8 350	4 072	2
	2020	14 529	9 829	4 694	6
	a	116,9	117,7	115,3	300,0
zaburzenia wydzielania zewnętrznego, stanu odżywiania	2019	965	571	393	1
	2020	1 067	665	400	2
	a	110,6	116,5	101,8	200,0
choroby zakaźne i pasożytnicze	2019	310	194	116	-
	2020	327	197	300	-
	a	105,5	101,5	258,6	x
choroby oka i przydatków oka	2019	492	315	177	-
	2020	562	361	201	-
	a	114,2	114,6	113,6	x
choroby układu moczowo-płciowego	2019	666	263	403	-
	2020	738	285	453	-
	a	110,8	108,4	112,4	x

Tabl. 35 Struktura orzeczeń ponownych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wieku osób badanych oraz wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Wiek osób badanych:							Średni wiek w latach
		19 lat i mniej	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej	
OGÓŁEM	100,0	0,1	5,2	15,7	28,0	38,3	12,5	0,2	48,2
w tym:									
nowotwory	100,0	0,1	3,1	12,2	27,5	43,3	13,4	0,4	49,8
zaburzenia psychiczne	100,0	0,1	7,2	22,4	32,9	31,8	5,5	0,1	45,3
choroby układu nerwowego	100,0	0,0	4,0	15,4	31,1	38,7	10,7	0,1	48,3
choroby układu krążenia	100,0	0,0	1,2	6,4	19,2	45,7	27,0	0,5	53,5
choroby układu oddechowego	100,0	-	2,0	11,3	24,6	41,3	20,6	0,2	51,1
choroby układu trawienia	100,0	-	7,2	18,8	29,7	32,7	11,2	0,4	46,6
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	0,0	3,5	12,7	27,5	42,7	13,4	0,2	49,6
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	0,2	10,6	21,0	27,3	30,5	10,1	0,3	45,4
choroby zakaźne i pasożytnicze	100,0	-	4,9	21,4	23,2	36,4	14,1	-	47,9
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	-	2,9	9,9	28,1	44,8	14,0	0,3	50,2
choroby oka i przydatków oka	100,0	0,9	4,6	12,6	25,6	38,4	17,5	0,4	49,5
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	-	4,7	19,4	27,2	36,7	12,0	-	47,8

**/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2*

Tabl. 36 Struktura orzeczeń ponownych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według przewidywanego okresu trwania niezdolności i wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na okres:				Przeciętny okres niezdolności do pracy w m-cach
		do 3 miesięcy	4 - 6	7 - 9	10 - 12	
OGÓŁEM	100,0	48,7	48,4	2,8	0,1	4,0
w tym:						
nowotwory	100,0	26,9	69,2	3,5	0,4	4,9
zaburzenia psychiczne	100,0	55,5	42,5	2,0	0,0	3,7
choroby układu nerwowego	100,0	47,4	49,8	2,7	0,1	4,0
choroby układu krążenia	100,0	40,0	56,4	3,5	0,1	4,3
choroby układu oddechowego	100,0	51,0	44,5	4,2	0,3	4,0
choroby układu trawienia	100,0	48,9	47,8	3,2	0,1	4,0
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	100,0	50,9	46,3	2,7	0,1	3,9
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	100,0	50,8	46,4	2,7	0,1	3,9
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	100,0	45,1	50,8	3,7	0,4	4,1
choroby zakaźne i pasożytnicze	100,0	48,6	46,2	5,2	-	4,1
choroby oka i przydatków oka	100,0	44,3	52,3	3,4	-	4,2
choroby układu moczowo-płciowego	100,0	50,0	46,3	3,7	-	4,0

Najwyższy odsetek orzeczeń ponownych uprawniających do świadczenia rehabilitacyjnego wydawany był na okres do 3 miesięcy i wynosił 48,7%. Jednak w przypadku niezdolności spowodowanej chorobami nowotworowymi, chorobami oka i przydatków oka, chorobami układu nerwowego, chorobami układu krążenia i chorobami wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej świadczenie rehabilitacyjne wydawane było w większości na okres 4-6 miesięcy.

Tabl. 37 Struktura orzeczeń ponownych ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego według wybranych grup chorobowych i przewidywanego okresu trwania niezdolności

Grupy chorobowe	Ogółem	Orzeczenia wydane na okres:			
		do 3 m-cy	4 - 6	7 – 9	10 - 12
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym:					
nowotwory	6,5	3,6	9,2	8,1	25,8
zaburzenia psychiczne	17,6	20,1	15,5	12,4	7,2
choroby układu nerwowego	7,7	7,5	8,0	7,5	8,3
choroby układu krążenia	9,3	7,7	10,9	11,6	12,4
choroby układu oddechowego	1,1	1,1	1,0	1,6	3,1
choroby układu trawienia	2,0	2,1	2,0	2,4	2,1
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	34,1	35,6	32,6	33,5	19,6
urazy kości, stawów i tkanek miękkich	15,8	16,5	15,1	15,1	13,4
zaburzenia wydzielania wewnętrznego, stanu odżywiania i przemiany metabolicznej	1,2	1,1	1,2	1,6	4,1
choroby zakaźne i pasożytnicze	0,4	0,4	0,3	0,7	-
choroby oka i przydatków oka	0,6	0,6	0,7	0,7	-
choroby układu moczowo-płciowego	0,8	0,8	0,8	1,1	-

Podobnie jak w roku poprzednim, największą liczbę orzeczeń przyznających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wydano: w województwie śląskim – 16,7% ogółu tych orzeczeń, mazowieckim - 11,7% oraz pomorskim - 8,6%, a najmniejszą w województwie opolskim – 1,6%, podlaskim – 2,0% i lubuskim – 2,5% (tabl. 38).

Tabl. 38 Struktura orzeczeń ponownych uprawniających do świadczenia rehabilitacyjnego według województw

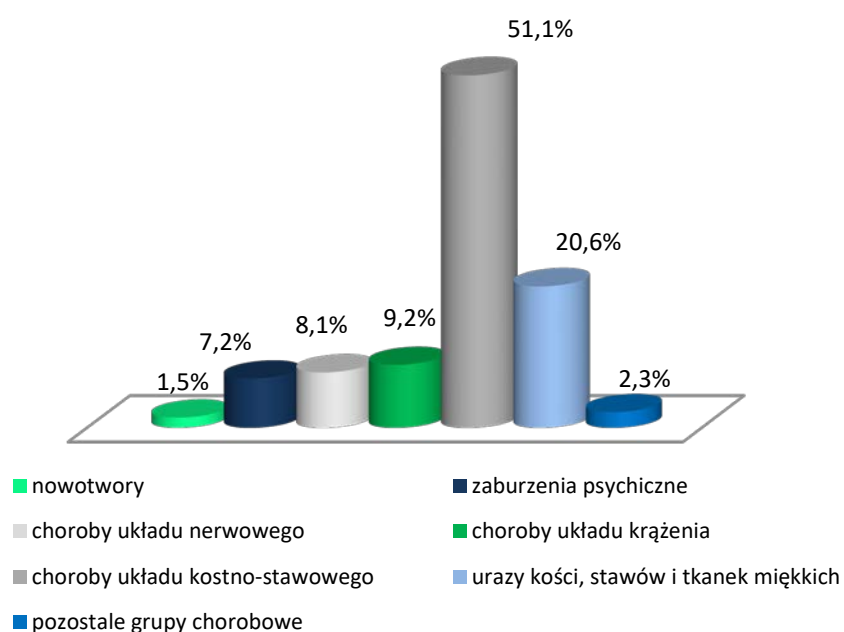
Województwo	Orzeczenia w odsetkach
OGÓŁEM	100,0
Dolnośląskie	6,9
Kujawsko-pomorskie	6,3
Lubelskie	4,4
Lubuskie	2,5
Łódzkie	9,6
Małopolskie	7,2
Mazowieckie	11,7
Opolskie	1,6
Podkarpackie	3,7
Podlaskie	2,0
Pomorskie	8,6
Śląskie	16,7
Świętokrzyskie	3,2
Warmińsko-mazurskie	3,6
Wielkopolskie	7,9
Zachodniopomorskie	4,1

W 2020 r. na 92,1 tys. orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wydano 3,2 tys., tj. 3,4% orzeczeń ponownych z jednoczesnym ustaleniem potrzeby rehabilitacji leczniczej.

W tej grupie osób, podobnie jak w przypadku orzeczeń pierwszorazowych ustalających uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego, w 71,7% przypadków konieczność

rehabilitacji leczniczej orzeciono w związku z chorobami układu kostno-stawowego oraz urazami kości, stawów i tkanek miękkich. Strukturę orzeczeń według grup chorobowych, które wiązały się z potrzebą przeprowadzenia rehabilitacji leczniczej przedstawia rys. 14.

Rys. 14 Struktura orzeczeń ponownych ustalających potrzebę rehabilitacji leczniczej uprawnionym do świadczenia rehabilitacyjnego według grup chorobowych

6. ORZECZENIA PIERWSZORAZOWE I PONOWNE WYDANE OSOBOM UBIEGAJĄCYM SIĘ O RENTĘ SOCJALNĄ W 2020 R.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r. (Dz. U. 2019 poz. 1455) nakładającą na Zakład Ubezpieczeń Społecznych obowiązek orzekania w sprawach o ustalenie uprawnień do renty socjalnej, przyznawania oraz wypłacania tego świadczenia - renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej, której orzeczono całkowitą niezdolność do pracy z powodu naruszenia organizmu powstałego:

- przed ukończeniem 18 roku życia,
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia,
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Renta socjalna przysługuje również, gdy całkowita niezdolność do pracy spowodowana naruszeniem sprawności organizmu powstała w późniejszym okresie, jednak samo naruszenie sprawności organizmu powstało przed ukończeniem 18 roku, w trakcie nauki w szkole przed 25 rokiem życia lub w trakcie odbywania studiów doktoranckich czy aspirantury naukowej.

Osobie całkowicie niezdolnej do pracy przysługuje:

- renta socjalna stała - jeżeli niezdolność do pracy jest trwała,
- renta socjalna okresowa - jeżeli niezdolność do pracy jest okresowa.

W 2020 r. lekarze orzecznicy ZUS wydali 41,6 tys. (o 14,5% więcej niż w 2019 r.) orzeczeń pierwszorazowych i ponownych osobom ubiegającym się o ustalenie uprawnień do renty socjalnej, co stanowiło 3,6% ogółu orzeczeń wydanych w omawianym roku. Udział orzeczeń pierwszorazowych wydanych ubiegającym się o rentę socjalną wynosił 29,8%, a ponownych 70,2%.

Z ogólnej liczby 41,6 tys. poddanych badaniu – 35,2 tys. osób, tj. 84,6% uznano za całkowicie niezdolne do pracy, a w stosunku do 6,4 tys., tj. 15,4% lekarze orzecznicy orzekli brak całkowitej niezdolności do pracy (tabl. 39, rys.15).

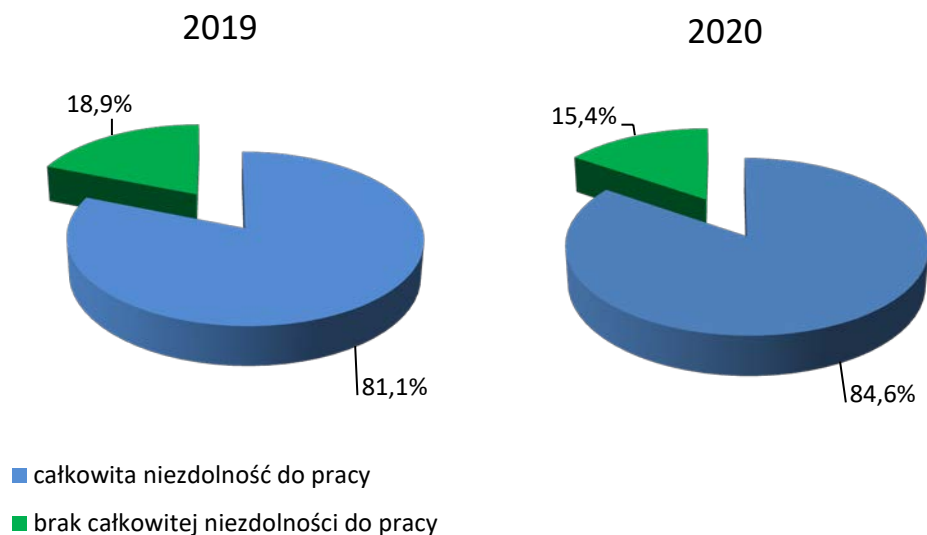
Orzeczenia negatywne częściej orzekano w stosunku do osób badanych po raz pierwszy, gdyż brak całkowitej niezdolności do pracy stwierdzono u 29,4% badanych, natomiast wśród badanych ponownie było to 9,4% przypadków.

Tabl. 39 Orzeczenia pierwszorzadowe i ponowne wydane osobom ubiegajacym sie o rentę socjalną latami 2019 - 2020

Stopień niezdolności do pracy a – rok poprzedni = 100		Ogółem		Orzeczenia w sprawie renty socjalnej:			
				pierzszorazowe		ponowne	
		liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	2019	36 346	100,0	12 714	100,0	23 632	100,0
	2020	41 598	100,0	12 399	100,0	29 199	100,0
	a	114,5	x	97,5	x	123,6	x
z tego ustalając: całkowitą niezdolność do pracy	2019	29 490	81,1	8 807	69,3	20 683	87,5
	2020	35 202	84,6	8 749	70,6	26 453	90,6
	a	119,4	x	99,3	x	127,9	x
brak całkowitej niezdolności do pracy	2019	6 849	18,9	3 903	30,7	2 946	12,5
	2020	6 388	15,4	3646	29,4	2 742	9,4
	a	93,3	x	93,4	x	93,1	x
nieustalona ocena*/	2019	7	0,0	4	0,0	3	0,0
	2020	8	0,0	4	0,0	4	0,0
	a	114,3	x	100,0	x	133,3	x

*/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Rys. 15 Struktura orzeczeń pierwszorzadowych i ponownych wydanych osobom ubiegajacym sie o rentę socjalną

Tabl. 40 Orzeczenia pierwszorazowe i ponowne wydane osobom ubiegającym się o rentę socjalną według płci i stopnia niezdolności do pracy

Stopień niezdolności	Ogółem		w tym:			
			Mężczyźni		Kobiety	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	41 598	100,0	23 591	56,7	17 961	43,2
z tego ustalające:						
całkowitą niezdolność do pracy	35 202	100,0	20 387	57,9	14 780	42,0
brak całkowitej niezdolności do pracy	6 388	100,0	3 200	50,1	3 177	49,7
nieustalona ocena*/	8	100,0	4	50,0	4	50,0
Orzeczenia pierwszorazowe	12 399	100,0	7 025	56,7	5 351	43,2
z tego ustalające:						
całkowitą niezdolność do pracy	8 749	100,0	5 156	58,9	3 578	40,9
brak całkowitej niezdolności do pracy	3 646	100,0	1 867	51,2	1 771	48,6
nieustalona ocena*/	4	100,0	2	50,0	2	50,0
Orzeczenia ponowne	29 199	100,0	16 566	56,7	12 610	43,2
z tego ustalające:						
całkowitą niezdolność do pracy	26 453	100,0	15 231	57,8	11 202	42,3
brak całkowitej niezdolności do pracy	2 742	100,0	1 333	48,6	1 406	51,3
nieustalona ocena*/	4	100,0	2	50,0	2	50,0

*/ patrz uwaga na str. 13 pod tablicą nr 2

Średni wiek osób badanych po raz pierwszy, którym ustalono całkowitą niezdolność do pracy, czyli uprawnienie do renty socjalnej, wynosił 25,6 roku (mężczyźni – 25,1 roku, kobiety – 26,3 roku), natomiast średni wiek badanych ponownie z całkowitą niezdolnością do pracy wynosił 31,4 roku.

W 2020 r. największą liczbę orzeczeń w sprawie ustalenia uprawnień do renty socjalnej wydano w województwie mazowieckim - 11,3%, śląskim i małopolskim po – 9,6% oraz wielkopolskim – 9,5%, najmniejszą natomiast w województwie opolskim – 1,3% oraz podlaskim i lubuskim po – 2,9% (tabl. 41).

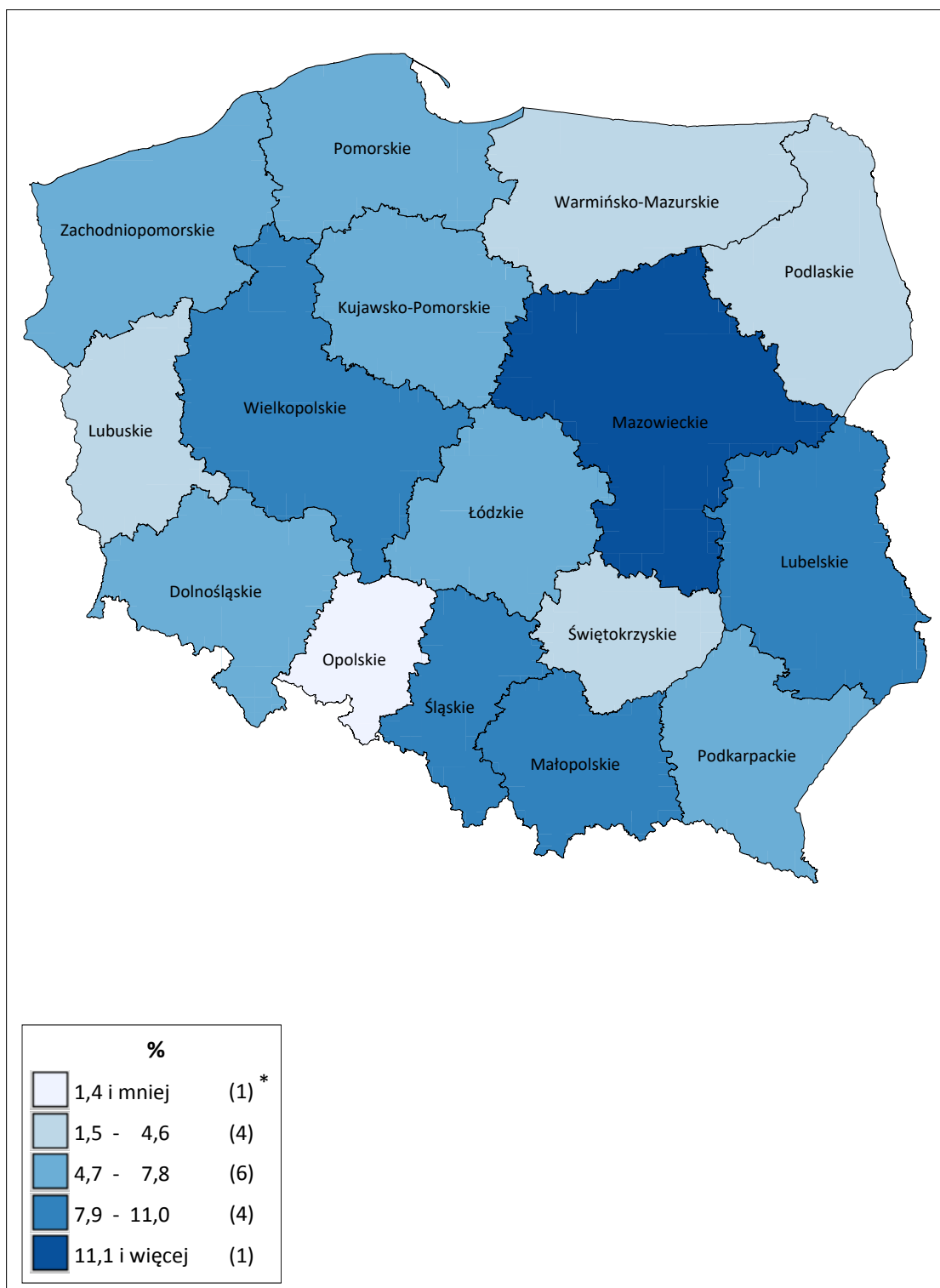
Chorobami najczęściej powodującymi powstanie całkowitej niezdolności do pracy u osób ubiegających się o rentę socjalną po raz pierwszy były: zaburzenia psychiczne – 57,0%

orzeczeń w sprawie renty socjalnej oraz choroby układu nerwowego - 14,9%. Relatywnie duży odsetek orzeczeń (9,6%) wydano na skutek wad rozwojowych wrodzonych (tabl. 42, rys. 16).

Tabl. 41 Struktura orzeczeń pierwszorazowych i ponownych ustalających niezdolność do pracy wydanych osobom ubiegającym się o rentę socjalną według województw

Województwo	Orzeczenia w sprawach o rentę socjalną w odsetkach
OGÓŁEM	100,0
Dolnośląskie	6,9
Kujawsko-pomorskie	6,8
Lubelskie	7,9
Lubuskie	2,9
Łódzkie	5,2
Małopolskie	9,6
Mazowieckie	11,3
Opolskie	1,3
Podkarpackie	6,8
Podlaskie	2,9
Pomorskie	6,4
Śląskie	9,6
Świętokrzyskie	4,5
Warmińsko-mazurskie	3,3
Wielkopolskie	9,5
Zachodniopomorskie	5,1

Rys. 15 Struktura orzeczeń pierwszorazowych i ponownych ustalających całkowitą niezdolność do pracy wydanych osobom ubiegającym się o rentę socjalną według województw

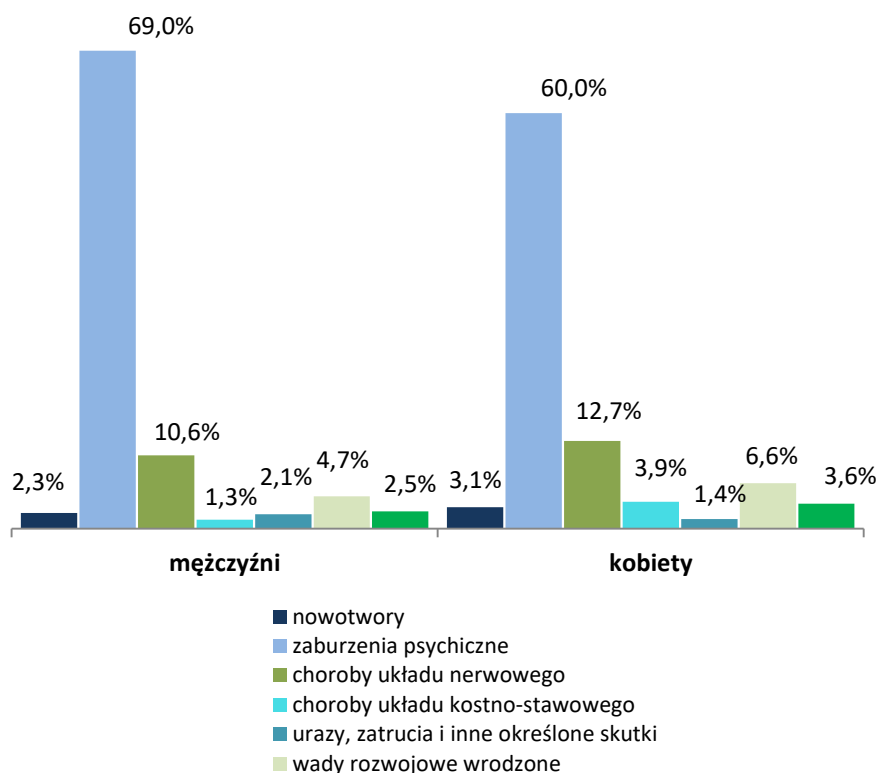

* liczba województw

Tabl. 42 Orzeczenia pierwszorazowe i ponowne ustalające całkowitą niezdolność do pracy wydane osobom ubiegającym się o rentę socjalną według wybranych grup chorobowych

Grupy chorobowe	Ogółem		Orzeczenia ustalające całkowitą niezdolność do pracy w wyniku badań:			
			pierwszorazowych		ponownych	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	35 202	100,0	8 749	100,0	26 453	100,0
w tym:						
nowotwory	934	2,7	350	4,0	584	2,2
zaburzenia psychiczne	22 937	65,2	4 989	57,0	17 984	68,0
choroby układu nerwowego	4 040	11,5	1 300	14,9	2 740	10,4
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	825	2,3	164	1,9	661	2,5
urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych	637	1,8	174	2,0	463	1,8
wady rozwojowe wrodzone	1 935	5,5	836	9,6	1 099	4,2
choroby oka i przydatków oka	1 047	3,0	269	3,1	778	2,9
w tym:						
MĘŻCZYŹNI	20 387	100,0	5 137	100,0	15 204	100,0
w tym:						
nowotwory	468	2,3	183	3,6	285	1,9
zaburzenia psychiczne	14 057	69,0	3 129	60,9	10 928	71,9
choroby układu nerwowego	2 157	10,6	728	14,2	1 429	9,4
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	255	1,3	54	1,1	201	1,3
urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych	437	2,1	120	2,3	317	2,1
wady rozwojowe wrodzone	966	4,7	432	8,4	534	3,5
choroby oka i przydatków oka	516	2,5	137	2,7	379	2,5
KOBIETY	14 780	100,0	3 578	100,0	11 202	100,0
w tym:						
nowotwory	464	3,1	166	4,6	298	2,7
zaburzenia psychiczne	8 862	60,0	1 853	51,8	7 009	62,6
choroby układu nerwowego	1 879	12,7	568	15,9	1 311	11,7
choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego	570	3,9	110	3,1	460	4,1
urazy, zatrucia i inne określone skutki działania czynników zewnętrznych	200	1,4	54	1,5	146	1,3
wady rozwojowe wrodzone	969	6,6	404	11,3	565	5,0
choroby oka i przydatków oka	529	3,6	131	3,7	398	3,6

Rys. 17 Struktura orzeczeń pierwszorazowych i ponownych ustalających niezdolność do pracy wydanych osobom ubiegającym się o rentę socjalną według wybranych grup chorobowych

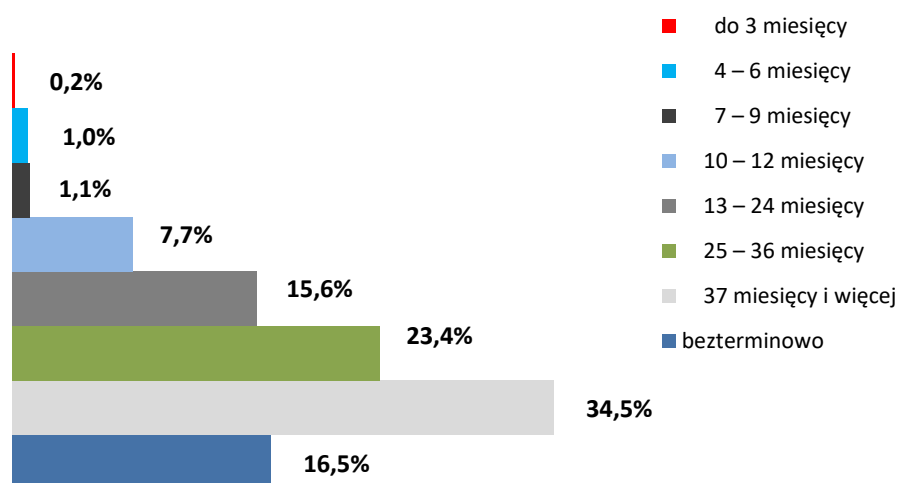
Dane liczbowe i struktury orzeczeń pierwszorazowych i ponownych wydanych osobom ubiegającym się o rentę socjalną według przewidywanego okresu trwania niezdolności do pracy przedstawia tabl. 43 i rys. 18.

Najczęściej okres ważności orzeczeń pierwszorazowych uprawniających do renty socjalnej ustalano bezterminowo – 29,3% orzeczeń, na okres 37 miesięcy i więcej – 20,5% orzeczeń. W przypadku orzeczeń ponownych udział orzeczeń o okresie ważności ponad 37 miesięcy wynosił 39,1%, a orzeczeń bezterminowych 12,3%.

Tabl. 43 Orzeczenia pierwszorzadowe i ponowne ustalające całkowitą niezdolność do pracy wydane osobom ubiegającym się o rentę socjalną według przewidywanego okresu trwania niezdolności do pracy

Okres ważności	Ogółem		Orzeczenia ustalające całkowitą niezdolność do pracy w wyniku badań:			
			pierwszorzadowych		ponownych	
	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach	liczba	w odsetkach
OGÓŁEM	35 202	100,0	8 749	100,0	26 453	100,0
w tym wydane na okres:						
do 3 miesięcy	82	0,2	24	0,3	58	0,2
4 – 6 miesięcy	352	1,0	82	0,9	270	1,0
7 – 9 miesięcy	371	1,1	107	1,2	264	1,0
10 – 12 miesięcy	2 701	7,7	964	11,0	1 737	6,6
13 – 24 miesięcy	5 487	15,6	1 665	19,0	3 822	14,5
25 – 36 miesięcy	8 247	23,4	1 551	17,7	6 696	25,3
37 miesięcy i więcej	12 142	34,5	1 789	20,5	10 353	39,1
bezterminowo	5 811	16,5	2 563	29,3	3 248	12,3

Rys. 18 Struktura orzeczeń pierwszorzadowych i ponownych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy według przewidywanego okresu trwania niezdolności*/

*/ bez orzeczeń o nieustalonym przewidywanym okresie trwania niezdolności do pracy

PODSUMOWANIE

W 2020 roku lekarze orzecznicy ZUS wydali 1 156,1 tys. orzeczeń, tj. o 10,1% mniej niż w roku poprzednim. Główną przyczyną spadku wydanych orzeczeń ogółem była rozwijająca się w 2020 r. pandemia COVID-19, która spowodowała w porównaniu z latami poprzednimi znaczne zmniejszenie liczby wydanych orzeczeń w związku z kontrolą prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy. W porównaniu do roku poprzedniego odnotowujemy spadek liczby tych orzeczeń z 424,4 tys. do 220,4 tys. – czyli blisko 50%. Podobny spadek liczby wydanych orzeczeń w 2020 r. wystąpił w związku z orzeczeniami o potrzebie rehabilitacji leczniczej na wniosek lekarza leczącego – z 88,3 tys. w roku 2019 do 50,9 tys. w 2020 r. Przyczyną tego było czasowe zamknięcie ośrodków rehabilitacji leczniczej. Z liczby 1 156,1 tys. orzeczeń, orzeczenia wydane osobom ubiegającym się po raz pierwszy o świadczenie rentowe stanowiły 15,3%, a orzeczenia wydane w wyniku badań ponownych w sprawach rentowych – 24,1%. Liczba orzeczeń pierwszorazowych, w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła o 9,0% i wynosiła 177,5 tys., a orzeczeń ponownych wzrosła o 13,1% i wyniosła 278,3 tys.

Spośród orzeczeń pierwszorazowych rentowych, jak co roku największą grupę (112,3 tys., tj. 63,3%) stanowiły orzeczenia wydane osobom, którym przyznano uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego. Liczba tych orzeczeń w porównaniu z rokiem 2019 wzrosła o 11,1%.

Od szeregu lat, w przypadku orzeczeń pierwszorazowych wydanych dla celów rentowych, powstawanie niezdolności do pracy powodują najczęściej choroby związane z ogólnym stanem zdrowia. W 2020 r. były to nowotwory – 22,4% ogółu orzeczeń, choroby układu krążenia - 19,3%, choroby układu kostno-stawowego, mięśniowego – 18,5%, zaburzenia psychiczne – 11,0%, choroby układu nerwowego – 7,5% oraz urazy kości, stawów i tkanek miękkich – 8,1%. Wymienione choroby były przyczyną wydania łącznie 86,8% ogółu orzeczeń pierwszorazowych dla celów rentowych ustalających niezdolność do pracy.

Średni wiek osób badanych w 2020 r., którym orzeczono niezdolność do pracy w sprawach rentowych po raz pierwszy wynosił 52 lata (mężczyźni – 53,6 roku, kobiety – 49 lat) i w porównaniu do roku poprzedniego nieznacznie się obniżył. Jednak od kilku ostatnich lat utrzymuje się na tym samym poziomie.

Przeciętny okres ważności orzeczeń pierwszorazowych wydanych w 2020 r. ustalających niezdolność do pracy wynosił 15,6 miesiąca i w porównaniu do roku poprzedniego był blisko o 2 miesiące krótszy. Orzeczenia wydawane na okres do dwóch lat stanowiły ponad 76,6% ogółu orzeczeń pierwszorazowych rentowych z ustalonym stopniem niezdolności do pracy.

W 2020 r. orzeczenia bezterminowe stanowiły 8,4% ogólnej liczby orzeczeń pierwszorazowych o niezdolności do pracy. W 2019 r. odsetek takich orzeczeń wynosił 9,9%.

Przeciętny okres niezdolności do pracy dla osób uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił, podobnie jak w roku poprzednim, 5 miesięcy. Orzeczenia o najdłuższym okresie, tj. od 10 do 12 miesięcy najczęściej uzyskiwały osoby, u których występują choroby nowotworowe (58,7%) i choroby układu krążenia (12,5%).

Średni wiek osób, którym ustalono uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 47,5 roku (w przypadku mężczyzn – 48,8 roku, w przypadku kobiet – 45,9 roku) i w porównaniu z rokiem poprzednim, a także latami wcześniejszymi nie uległ zmianie. Osoby w wieku 50 – 59 lat stanowiły 35,7% ogółu uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego.

W 2020 r. w związku z ustawą z dnia 31 lipca 2019 o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji lekarze orzecznicy ZUS dodatkowo orzekali o przyznaniu świadczenia uzupełniającego dla osób niepełnosprawnych powyżej 18 roku życia - całkowicie niezdolnych do pracy i samodzielnej egzystencji.

W roku 2020, który był drugim z kolei rokiem orzekania tych świadczeń, wydano ich 238,3 tys. co stanowiło 20,6% ogółu wydanych orzeczeń przez lekarzy orzeczników ZUS. W porównaniu do 2019 r. liczba tych orzeczeń wzrosła o 38,2%.

W 2020 r. lekarze orzecznicy ZUS na podstawie przeprowadzonych badań ponownych wydali 278,3 tys. orzeczeń. W porównaniu z 2019 rokiem ich liczba wzrosła o 32,3 tys., tj. o 13,1%.

W wyniku badań ponownych 15,2 tys. osób, tj. 5,5% ogółu badanych zostało uznanych za całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji, 37,7 tys. (13,5%) za całkowicie niezdolne do pracy, 103,2 tys. (37,1%) za częściowo niezdolne do pracy, 92,1 tys. (33,1%) otrzymało uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego, a orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego otrzymały 22 osoby.

U pozostałych 30,1 tys. (tj. 10,8%) stwierdzono brak niezdolności do pracy lub brak całkowitej niezdolności do pracy, bądź brak całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji, a także brak uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego.

W porównaniu do roku poprzedniego liczba orzeczeń ponownych (bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, jego braku oraz orzeczeń ustalających celowość przekwalifikowania zawodowego) wzrosła o 10,2% i wyniosła 175,2 tys. Z tej liczby w przypadku 156,2 tys. osób (89,1%) badanych ponownie wydano orzeczenia ustalające niezdolność do pracy.

Średni wiek osób badanych ponownie w 2020 r. (bez orzeczeń ustalających uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego, jego braku oraz orzeczeń o celowość przekwalifikowania zawodowego) wynosił 53,4 roku (mężczyźni – 54,7 roku, kobiety – 50,7 roku) i był niższy w porównaniu do roku poprzedniego średnio o ok. 4 miesiące. Jednak na przestrzeni ostatnich 4 lat wzrósł średnio o 1 rok.

W 2020 r. orzeczenia ponowne lekarzy orzeczników, w których ustalono uprawnienie do świadczenia rehabilitacyjnego otrzymało – 92,1 tys. osób i w porównaniu do roku poprzedniego ich liczba wzrosła o 17,4 tys., tj. o 23,2%.

Średni wiek osób, którym ustalono ponownie uprawnienia do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 48,2 roku (mężczyźni – 49,3 roku, kobiety – 47 lat). Z uwagi na to, że jest to często kontynuacja uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego orzeczonego po raz pierwszy, średni wiek tej grupy badanych jest wyższy o blisko rok od średniego wieku osób z orzeczeniem pierwszorazowym uprawniającym do świadczenia rehabilitacyjnego.

Przeciętny okres ważności orzeczenia o niezdolności do pracy dla osób badanych ponownie i uprawnionych do świadczenia rehabilitacyjnego wynosił 4 miesiące i był krótszy od okresu niezdolności do pracy w przypadku orzeczeń pierwszorazowych blisko o 1 miesiąc.

W 2020 r. lekarze orzecznicy ZUS wydali 41,6 tys. (o 14,5% więcej niż w 2019 r.) orzeczeń pierwszorazowych i ponownych osobom ubiegającym się o ustalenie uprawnień do renty socjalnej, co stanowiło 3,6% ogółu orzeczeń wydanych w omawianym roku. Udział orzeczeń pierwszorazowych wydanych ubiegającym się o rentę socjalną wynosił 29,8%, a ponownych 70,2%.

Z ogólnej liczby 41,6 tys. poddanych badaniu – 35,2 tys. osób, tj. 84,6% uznano za całkowicie niezdolne do pracy, a w stosunku do 6,3 tys., tj. 15,4% lekarze orzecznicy orzekli, brak całkowitej niezdolności do pracy.

Średni wiek osób badanych po raz pierwszy, którym ustalono całkowitą niezdolność do pracy, czyli uprawnienie do renty socjalnej, wynosił 25,6 roku (mężczyźni – 25,1 roku, kobiety – 2,3 roku). W ostatnich latach wiek ten podniósł się o blisko 3 lata. W 2017 roku wynosił on 22,7 roku. Średni wiek badanych ponownie w 2020 r. mających uprawnienie do renty socjalnej wynosił 31,4 roku.

Chorobami najczęściej powodującymi powstanie całkowitej niezdolności do pracy u osób ubiegających się po raz pierwszy o rentę socjalną były: zaburzenia psychiczne – 57,0% orzeczeń w sprawie renty socjalnej, choroby układu nerwowego – 14,9% oraz wady rozwojowe wrodzone - 9,6%.